

Innst. 145 S

(2011–2012)

Innstilling til Stortinget fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen

Meld. St. 22 (2010–2011)

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Motivasjon – Mestring – Muligheter. Ungdomstrinnet

Til Stortinget

1. Sammendrag

Meldingen gir en bred gjennomgang av ungdomstrinnet i grunnsopplæringen. Regjeringen gjør opp status og foreslår tiltak med sikte på å gjøre opplæringen mer praktisk og variert, og dermed mer motiverende og relevant for elevene.

Regjeringen ser noen områder som særlig sentrale for å få til en fornyelse og styrking av ungdomstrinnet. Disse handler om å øke valgfriheten og fleksibiliteten, å legge grunnlaget for god klasseledelse for å styrke læringen og læringsmiljøet, samt å få en bedre opplæring i regning og lesing.

Regjeringen vil gi meldingen og tiltakene en bred forankring i sektoren og peker derfor ut en strategi for gjennomføring av tiltakene. I en slik strategi vil Kunnskapsdepartementet trekke inn ulike samarbeidspartnere.

Målet i meldingen er å gi elevene på ungdomstrinnet økt motivasjon for styrket læring og bedre læringsresultater. Regjeringen understreker motivasjonens betydning for god læring og for elevenes læringsmiljø. Videre understrekes at skolen skal være en møteplass for alle elever, uavhengig av bakgrunn og forutsetninger, og at den skal sikre at elevene så langt det er mulig får likeverdig innhold og kvalitet i opplæringen.

Meldingen peker på kompetanseutvikling for lærere som dokumentert viktig for kvalitetsutvikling i opplæringen og foreslår nye satsingsområder.

PISA-resultatene viser særlige utfordringer mht. tallregning og at gutter har særlig svake resultater i lesing. Regjeringen mener det trengs målrettet kompetanseutvikling på disse to områdene og vil komme tilbake til omfanget og innretningen av tiltakene i forbindelse med de årlige forslagene til statsbudsjett.

Regjeringen vil innføre større valgfrihet innenfor fellesskolens rammer, ikke ved spesialklasser eller elitetilbud. Skolene skal kunne disponere tiden noe friere og valgfag innføres. Tilbudet skal gi alle elever faglige utfordringer. Valgfagene skal utvikles som tverrfaglige temaer med utgangspunkt i læreplanene for fag. Nasjonale læreplaner skal utarbeides. Entreprenørskap og ungdomsbedrift kan inngå. Forsøket med arbeidslivsfag fortsetter fram til 2013, og alle skoler skal kunne delta i dette forsøket. Valgfag kan også brukes til å ta fag fra videregående opplæring.

Regjeringen regner med at innføring av valgfag vil fordre ca. 25 pst. høyere lærertetthet i forhold til ordinære timer, og tar sikte på en gradvis innfasing over tre år. Totalkostnaden vil bli i overkant av 470 mill. kroner.

Regjeringen understreker flere steder i meldingen betydningen av lærerens evne til å motivere og være en god leder, og setter klasseledelse sentralt i sin gjennomføringsstrategi, ved siden av veiledning og annen kvalifisering av lærere.

Meldingen legger videre opp til en særskilt satsing på å styrke ferdighetene i regning og matematikk. Lesesatsingen skal videreføres, med særlig innretning mot gutter. Dette må sees i sammenheng med overgangsprosjektet i Ny GIV, som særlig gjelder de elever med svakest resultater på 10. trinn.

Andre tiltak i meldingen gjelder læringsstøttende aktiviteter, tilpasset opplæring og differensiering, samt overgangen mellom trinnene. Opplæringen skal være virkelighetsnær og variert, både i praktiske og i estetiske fag, og som arbeidsmåte i andre fag. Mel-

dingen behandler læring gjennom IKT, kultur for tilbakemeldinger og andre faktorer som er viktige for læringsmiljøet og læringen på ungdomstrinnet. Endelig vil departementet vurdere hvordan en kan øke kunnskapen om hva gode lekser er, med hjelp fra de nasjonale sentrene, og vurdere ressurser avsatt til leksehjelp. Regjeringen vil komme tilbake til dette i budsjettssammenheng.

2. Komiteens merknader

2.1 Mål og bakgrunn for meldingen

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Tor Bremer, Svein Gjelseth, Stine Renate Håheim, Hadia Tajik, Truls Wickholm og lederen Marianne Aasen, fra Fremskrittspartiet, Mette Hanekamhaug, Tord Lien og Bente Thorsen, fra Høyre, Elisabeth Aspaker, Svein Harberg og Henning Warloe, fra Sosialistisk Venstreparti, Aksel Hagen, fra Senterpartiet, Anne Tingelstad Wøien, fra Kristelig Folkeparti, Dagrun Eriksen, og fra Venstre, Trine Skei Grande, viser til meldingen.

Komiteen er tilfreds med at regjeringen har lagt fram en stortingsmelding om ungdomstrinnet, og støtter meldingens hovedmål om en fornyelse av trinnet med formål å øke elevenes motivasjon for læring og elevenes læringsutbytte.

Komiteen viser til behandlinga av St.meld. nr. 31 (2007–2008) Kvalitet i skolen, der en samlet komité sluttet seg til tre grunnleggende mål for grunnopplæringen, formulert i følgende punkter:

- «1. Alle elever som går ut av grunnskolen, skal mestre grunnleggende ferdigheter som gjør dem i stand til å delta i videre utdanning og arbeidsliv.
2. Alle elever og lærlinger som er i stand til det, skal gjennomføre videregående opplæring med kompetansebevis som anerkjennes for videre studier eller i arbeidslivet.
3. Alle elever og lærlinger skal inkluderes og oppleve mestring.»

Komiteen understreker at disse målene for kvaliteten i grunnopplæringen ligger fast og skal være gjennomgående for alle nivåer i sektoren.

Komiteen har med stor bekymring merket seg at elevenes motivasjon for skolen faller ut over i skoleløpet og er lavest på slutten av ungdomstrinnet. Det er også svært bekymringsfullt at en stor gruppe elever går ut av ungdomsskolen med så svake kunnskaper at de vil ha vansker med å gå videre i utdanningssystemet.

Komiteen ser en klar sammenheng mellom svake faglige ferdigheter, synkende motivasjon på

ungdomstrinnet og frafall av elever i videregående opplæring.

Komiteen mener derfor det er nødvendig å foreta endringer i ungdomstrinnet slik at organisering av undervisningen og læreplanene bedre imøtekommer det mangfold av behov og de iboende muligheter elevene har.

Komiteen viser i denne sammenheng til innledningen i den generelle delen av læreplanen der det står følgende:

«Utgangspunktet for oppfostringa av elevane er deira ulike personlege føresetnader, sosiale bakgrunn og lokale tilhør. Opplæringa skal tilpassast til kvar einskild. Større likskap i resultat blir skapt gjennom ulikskap i den innsats som blir retta mot kvar einskild elev. Breidd i dugleik blir skapt ved å stimulere ulike interesser og anlegg hos elevane. Særpreget ved den einskilde gir sosialt mangfald – likskap i evne til å delta gjer samfunnet rikt. Kort sagt, målet for opplæringa er å utvide evnene hos barn, unge og vaksne til erkjenning og oppleving, til innleving, utfolding og deltaking.»

Komiteen ser skolens dannelsesskapende rolle som helt sentral. På denne måten rustar en barn og unge til å skape det gode samfunn for fremtiden. I skolens formålsparagraf legges det vekt på at skolen både skal gi utdanning og danning, ved at «Skolen skal fremme demokrati (...), og «Elevene skal utvikle kunnskap, ferdigheter og holdninger (...) for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. De skal få skaperglede, engasjement og utforskertrang (...) De skal ha medansvar og rett til medvirkning.»

Komiteen mener det er viktig at alle får mulighet til å utvikle sine evner og ferdigheter og gis mulighet til å nå vedtatte læringsmål. Tiltakene i denne meldingen innebærer ikke en ny reform, men en justering av innretningen av Kunnskapsløftet.

Ungdomsskolen varer tre år. Å endre holdninger og implementere endringer tar tid. Selv om en del av tiltakene i meldingen ikke er fastlagt i detalj, og enkelte elementer vil fases inn gradvis, anser komiteen det som svært viktig å starte endringene allerede fra 2012 for ikke å miste tid for de elever som ellers står i fare for å miste troen på egne ferdigheter og dermed motivasjonen for skolearbeidet.

Komiteen støtter grunntanken som meldingen bygger på om at opplæringen på ungdomstrinnet må bygge på et bredt kunnskapssyn. Mye tyder på at skolen i dag ikke gir gode nok muligheter til å formidle eller tilrettelegge for dette. I stedet for å bygge opp positiv identitet hos elevene er det mange elever som ikke opplever skolen som en mestringsarena som gir et godt selvbilde og trivsel i hverdagen. En av grunnene er at mange oppfatter at skolen i for stor grad prioriterer og verdsetter teoretisk kunnskap framfor praktiske ferdigheter og kunnskap.

For å imøtekomme ulike behov og bredden i elevgruppen er det nødvendig at skolen gis mulighet til å gi elevene større variasjon i undervisningen. Komiteen støtter målsettingen i meldingen om mer praktisk tilnærming gjennomgående i all undervisning og i skolens innretning.

Komiteen vil understreke behovet for at praktiske ferdigheter og kunnskap må anerkjennes på linje med akademisk kunnskap i opplæringen. Likeså må skolen i større grad tilrettelegge for elever med gode evner for teoretisk kunnskap slik at de også får nødvendige utfordringer og effektiv progresjon i læringen. Fellesskolen skal ha plass til alle, samtidig som den tar høyde for forskjeller.

Komiteen viser til forskning som viser at de svært gode resultatene i den finske skolen delvis kan forklares med at det har vært stor grad av konsensus om skolepolitikken i landet.

Komiteen har merket seg en stadig større konsensus om skolepolitikk også i Norge og mener dette er positivt og en viktig bakenforliggende faktor som kan bidra til bedre skoleresultater.

Komiteen vil vise til den pågående evalueringen av Kunnskapsløftet. Professor Sten Ludvigsen som leder evalueringen av reformen, har kommentert funn av undervisningsevalueringen slik: (DN, 2011)

«Skal resultatene oppsummeres, så er det at vi ser mange positive tegn. Jeg tror kunnskapsløftet har vært en meget god samfunnsmessig investering – og nødvendig for skolens utvikling. (...) Kunnskapsdimensjonen – hva elevene faktisk oppnår av kompetanse, altså læringsresultat, er mye kraftigere fokusert. Lærerne arbeider mer systematisk med elevvurdering. Kravene til ledelse i skolen – hos rektorer, kommuner og fylkeskommuner er kraftig økt. Man nærmer seg ledelsesprinsipper i privat sektor.»

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre er glade for at reformen på avgjørende punkter ser ut til å gi det ønskede resultat og at en samlet skolesektor nå bidrar til å løfte norsk skole. Dersom den nye trenden i PISA-undersøkelsen fra 2009 holder seg når 2012-resultatet kommer, vil det være et uttrykk for at snuoperasjonen med Kunnskapsløftet har vist seg vellykket, og at en i Norge har greid å skape en bedre kultur for læring i skolen.

Overgangen fra barneskolen

Komiteen vil understreke betydningen av at elevene før overgangen til ungdomstrinnet har tilegnet seg gode grunnleggende ferdigheter. Elever som sliter på barnetrinnet, må få hjelp så tidlig som mulig for å kunne overvinne sine problemer. Dette er en forutsetning for at flest mulig elever skal være i stand til å innfri de økte forventningene ungdomsskolen stiller til dem. Komiteen ser det som svært viktig at

det etableres en god dialog ved overgangen fra barneskolen til ungdomsskolen, for å forebygge problemer og bidra til at starten i 8. klasse blir en positiv opplevelse for alle elevene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, er tilfreds med at meldingen fokuserer på viktigheten av å bli sett og bekreftet. Det er behov for kompetanseheving og holdningsendring når det gjelder elever som strever med skolen. Flertallet viser i denne sammenheng til formålsparagrafens formulering om at:

«Elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liv sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. Dei skal få utfalde skaparglede, engasjement og utforskartrøng.»

Flertallet mener det er viktig å få økt innsatsen for sosial kompetanse for å ruste elevene til å skape det gode samfunn. Flertallet mener dette må gjennomsyre all opplæring.

Flertallet mener en sentral forutsetning for mestring på ungdomstrinnet er at elevene møter lærere og en skole med tilstrekkelig kunnskap om dem slik at tidlig innsats kan bli en realitet.

Flertallet vil påpeke at det synes å være stor enighet om at overgangen fra barneskolen til ungdomsskolen for mange er den mest utfordrende perioden i hele utdanningsløpet. De fleste skifter til et nytt skolemiljø, mange skifter medelever, og mange opplever overgangen til en mer selvstendig skolehverdag med mindre samarbeid mellom skole og hjem som utfordrende. Overgangen til andre krav og metoder i undervisningen oppleves også som krevende. Flertallet peker på at forskning viser at de elever som sliter faglig i barneskolen, synes å få forsterket sine utfordringer i ungdomsskolen. Utfordringen er derfor å fange opp disse elevene slik at de kan få hjelp til å løfte seg og oppleve bedring i fagene. For å kunne gjøre dette er det helt avgjørende at kunnskap om elevenes faglige ståsted blir en del av kunnskapsoverføringen mellom barne- og ungdomsskolen.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener det ikke hjelper med tidlig innsats, hvor alle skal med i de første årene, når tiltakene avsluttes og elevene glemmes så snart de kommer til ungdomsskolen. Ungdomsskolen må bli en mestringsarena for barn og unge. Disse medlemmer vil ha mer praktisk arbeid og praksisrettet teori og tilføring av ressurser for å kunne møte de

store utfordringene. Disse medlemmer mener meldingen gjør grundig rede for tilstanden på ungdomstrinnet i Norge i dag. Disse medlemmer viser til at det under «Økonomiske og administrative konsekvenser» kun er konkretisert behov for midler til valgfagene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre vil nok en gang påpeke at regjeringen de siste årene gjennomgående har prioritert feil gjennom å bruke milliarder på flere undervisningstimer for de aller minste og gratis timer i SFO. Disse medlemmer stiller seg tvilende til at det er mulig å gjennomføre nødvendige endringer i ungdomsskolen uten tilførte økonomiske midler.

Komiteen viser til Meld. St. 19 (2009–2010) Tid til læring, og merknad fra komiteen:

«Komiteen deler meldingens syn om at omfanget av rapportering, tilsyn og dokumentasjon må vurderes opp mot hensynet til at skolene kan ivareta kjerneoppgavene sine.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til dette og ønsker ikke å pålegge nye overgangsprøver i 7. klasse. Flertallet viser til at det i denne meldingen, Meld. St. 22 (2010–2011), allerede er foreslått å utvikle kartleggingsprøver til disposisjon for overgangene barneskole/ungdomsskole og ungdomsskole/videregående skole.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre vil vise til at Oslo kommune våren 2011 innførte overgangsprøver mellom barne- og ungdomstrinnet. Hensikten er at ungdomsskolen skal kunne ligge mer i forkant og effektivt kunne tilrettelegge for god tilpasset opplæring fra skoleårets start.

Komiteens medlemmer fra Høyre fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre overgangsprøver i 7. klasse for å lette oppstarten på ungdomstrinnet og sikre god tilpasset opplæring for elevene.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at barne- og ungdomsskolen i all hovedsak har samme eiere, og at det påhviler eier et stort ansvar for at de fysiske forhold ligger til rette for å gjøre overgangen så enkel som mulig. Dagens skolestruktur har mange modeller for oppdeling av grunnskolen. Disse medlemmer mener imidlertid det er viktig at skoleeier ved utvik-

ling av skolene, og ved bygging av nye skoler, har problematikken omkring skolebytte med som et viktig element i planleggingen, og mener det bør stimuleres til å bygge helhetlige skolesentre som tar hensyn til og kan forebygge overgangsproblemer.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti er tilfreds med at regjeringen har lagt frem en stortingsmelding om ungdomsskolen. Dette medlem minner om at Kristelig Folkeparti gjentatte ganger har tatt opp behovet for at det må gjøres endringer på ungdomstrinnet. Dette medlem mener ungdomstrinnet på mange måter er skolens glemte trinn. Det er gjort lite eller ingen forskning på dette området. Ingen av de siste skolereformene har hatt særlig fokus på ungdomsskolen. Undervisningen er ofte for teoritung, det er mange steder store utfordringer knyttet til bråk og uro, og mange lærere gruer seg for å jobbe på dette trinnet. Det er grunn til å tro at dette er ting som forplanter seg videre og fører til at det er en dramatisk høy frafallsprosent i videregående.

Strategi for gjennomføring

Komiteen viser til at erfaringene fra tidligere skolereformer viser behov for å sikre implementering av nasjonal politikk gjennom at de ulike aktørene på alle nivåer faktisk involveres i prosessen. Styrings-signalerne fra nasjonale myndigheter må operasjonaliseres og gjennomføres på alle nivåer i skolesystemet dersom en skal oppnå ønsket effekt. Komiteen er derfor positiv til departementets forslag om å utvikle en strategi for gjennomføring.

Komiteen understreker at hovedmålene for grunnskolen ligger fast. Gjennomføringsstrategien må klargjøre og konkretisere nasjonale styringssignaler slik at en sikrer samsvar mellom mål og virkemidler.

2.2 Tiltak for et mer praktisk og variert ungdomstrinn

Praktiske aktiviteter i alle fag

Komiteen vil påpeke at læreplanmålene ikke angir metodevalg for den enkelte lærer. Det betyr at det i alle fag er anledning til å drive både praktisk og teoretisk arbeid. Teoretisk kunnskap og fakta kan og bør konkretiseres gjennom ulike praktiske aktiviteter, eksempler og forsøk. Variasjon i undervisningen virker positivt på elevenes motivasjon og innlæring. Lærerens fagkompetanse og repertoar i arbeidsmåter er avgjørende forutsetninger for at undervisningen skal være praktisk og variert. Det avhenger imidlertid av at skoleledelse og lærere har god metodisk og didaktisk kunnskap og oversikt.

Etter komiteens oppfatning fordrer derfor målsettingen om å fornye ungdomstrinnet slik at elevene opplever undervisningen som mer praktisk, variert og utfordrende, at den praktiske tilnærmingen styrkes i alle fag på timeplanen. Selv om dette allerede er mulig med dagens planer, merker komiteen seg tilbakemeldingene om at ulike former for praktiske aktiviteter forekommer i for liten grad. Dersom meldingens målsetting om en mer praktisk rettet undervisning skal oppfylles, må praktiske aktiviteter brukes som didaktisk virkemiddel i alle fag.

I tillegg vil komiteen understreke at det er nødvendig å gjøre visse endringer i læreplanene for å gi større rom for praktisk kunnskap og ferdigheter.

Komiteen har merket seg at regjeringen legger til grunn at mange elever trenger læringsarenaer hvor teori og praksis kobles. Komiteen vil støtte behovet for å styrke de praksisrettede undervisningsarenaene i skolen, men vil understreke at praksisretting ikke må innebære lavere kompetansemål.

Valgfag

Komiteen ser motivasjon og lærelyst som helt avgjørende for den enkelte elevs læringsutbytte. Med de siste store skolereformene har elevenes mulighet til selv å velge fag ut fra egne interesser blitt gradvis borte. For mange elever oppleves timeplanen teoretisk tung og lite motiverende. For andre oppleves den som for lite utfordrende og med liten mulighet til å fordype seg faglig.

Komiteen viser til meldingen der det refereres til undersøkelser som viser at manglende motivasjon og mestringsfølelse er en tendens som forsterker seg gjennom ungdomstrinnet. Resultatet er at mange elever opplever skolen som lite relevant for eget liv og har vansker med å se nytteverdien av den undervisningen som blir gitt. Parallelt med bedre tilpasset og variert opplæring i basisfagene er det behov for grep på timeplanen som gir elevene større motivasjon.

Innføring av valgfag vil, etter komiteens oppfatning, være et viktig tiltak for å øke motivasjon og mestringsfølelse og gi positiv ballast som eleven vil kunne overføre til andre fag. Forslaget i meldingen om at valgfagene skal gjøres tverrfaglige, der elementer fra de øvrige fagene vil inngå som en integrert del, vil derfor understøtte denne effekten.

Komiteen er enig i at mulighet til selv å kunne velge fag ut fra interesse både vil bidra til økt motivasjon og til bevissthet omkring egne valg. Dette fordrer imidlertid at elever og foreldre blir gitt god informasjon om innholdet i de valgfagene som skolen tilbyr. Komiteen understreker at valgfag ikke alene vil gi en mer praktisk og variert ungdomsskole, men at dette må gjennomsyre alle fag slik som tidligere beskrevet.

Komiteen mener valgfagene vil ha en egenverdi, men også kunne gi positiv spillovereffekt på de øvrige fagene. Komiteen mener på denne bakgrunn at en viss omdisponering av timer fra andre fag samlet sett vil virke positivt på den samlede måloppnåelsen i fagene.

Komiteen vil understreke at innføring av valgfag ikke kun vil være til hjelp for de elevene som sliter i en del teoretiske fag. Elever som er mer akademisk orientert, vil også ha utbytte av fagene så vel gjennom å kunne fordype seg i spesielle emner som ved å tilnærme seg fag og emner på en mer tverrfaglig måte. Elever med ulike ferdigheter vil ha utbytte av å kunne forfølge egne interesser og ferdigheter gjennom selv å velge fag. Utformingen av valgfag må derfor imøtekomme behovene til de ulike elevgruppene og også gi mulighet til fordypning for elever som er mer akademisk orientert. Komiteen vil peke på at utforming av valgfag gir mulighet til utvidet samarbeid med lokalt nærings- og arbeidsliv. Elevbedrift som valgfag er en av flere muligheter i så måte. Komiteen vil påpeke at fordelingen av valgfag på de enkelte klassetrinn bør sees i sammenheng med fordelingen av de øvrige fagene på de enkelte trinn. Den enkelte skole avgjør i dag på hvilket trinn enkelte fag avsluttes. Det påvirker også behovet for å fordele valgfagene gjennom ungdomstrinnet.

Komiteen mener på denne bakgrunn at fordelingen av timer og organiseringen av disse, for eksempel gjennom periodisering på trinnet, må kunne fastsettes lokalt. Valgfag må, etter komiteens oppfatning, også kunne sees i sammenheng med faget utdanningsvalg.

Dersom valgfagene skal gi ønsket effekt for elevenes motivasjon, vil komiteen påpeke viktigheten av at alle elever gis reelle valgmuligheter. Det vil si at hver skole må tilby et så bredt spekter som mulig av valgfag som elevene kan velge blant. Kravet om tverrfaglighet vil stille store krav til lærernes kompetanse.

Komiteen ser at bredde i tilbud og kompetanse hos lærerne kan være utfordrende, særlig for mindre skoler, men at skoleeier må finne løsninger på dette bl.a. gjennom lærerutveksling mellom skolene innad i en kommune og/eller interkommunalt samarbeid.

Komiteen mener at noen av valgfagene kan utarbeides i samarbeid med lokale lag og foreninger. Komiteen mener at ulike samarbeidsløsninger med frivilligheten er positivt, og at man i slike tilfeller må være fleksibel i kravet til pedagogisk utdanning for å ha undervisningsoppgaver i deler av opplegget.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og

Senterpartiet, er enig med departementet i behovet for å gi valgfagene en nasjonal ramme gjennom egne læreplaner. Flertallet vil likevel understreke behovet for en stor grad av lokal frihet i utformingen av valgfagene.

Komiteen mener valgfagstilbudet må gi utfordringer til alle elever, også til de som praktisk eller teoretisk hevder seg særlig godt. De nye valgfagene vil gi konkrete muligheter til å knytte skolen nærmere til arbeidsliv og lokalsamfunn, slik at elevene bedre kan se nytten og betydningen av det de lærer på skolen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, ser det som viktig at valgfagene gis status på linje med andre fag, og at vurdering skjer med karakterer som skal telle ved opptak til videregående opplæring.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre fremmer med bakgrunn i dette følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre vurdering med karakterer i valgfag.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener elever i ungdomsskolen bør få større rett til å velge når det gjelder sin egen utdanning, og støtter derfor forslaget om å gjeninnføre valgfag i ungdomsskolen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre er tilfreds med at regjeringen følger opp disse medlemmers tidligere forslag om å gjeninnføre valgfagene i ungdomsskolen. Disse medlemmer er imidlertid uenige i den sterke styringen av hvilke valgfag som skal tilbys, som regjeringen legger opp til. Disse medlemmer vil ha en større fleksibilitet i hvilke valgfag den enkelte skole velger å tilby lokalt. Disse medlemmer viser til at det på den enkelte skole og i lokalmiljøet rundt skolene finnes mye kompetanse en med fordel kan dra nytte av for å tilby forskjellige valgfag. Disse medlemmer har også merket seg at valgfagene er klart underfinansiert. Disse medlemmer er bekymret for at det nok en gang vil bli kommunene som må ta regningen for gode statlige initiativ.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen åpne for lokale tilpasninger når det gjelder hvilke valgfag som skal tilbys ved den enkelte skole.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre ser at det er en sammenheng mellom elevgruppens størrelse og det antall valgfag som er mulig å tilby. I kommuner der det er praktisk mulig, vil en samordning av timeplanen kunne åpne for valg av valgfag på tvers av skoler. Gevinsten ved en slik organisering vil være et bredere tilbud og flere elever som får oppfylt ønskene sine. Disse medlemmer mener det også må være mulig å periodisere valgfagsundervisningen med lengre økter, eksempelvis en halv dag hver annen uke, om det kan bidra til bedre ivaretagelse av fagets egenart og til å heve kvaliteten i undervisningen. Disse medlemmer er overbevist om at det er viktig med stor fleksibilitet for å finne gode lokale løsninger ved innføringen av valgfag. Denne fleksibiliteten må også gjelde muligheten til å velge andre opplæringsarenaer enn skolen når det er hensiktsmessig.

Disse medlemmer vil fremheve betydningen av relevant utstyr og kvalifiserte lærerkrefter for å lykkes i valgfagene. Flere av fagene har et innhold der tradisjonell lærerkompetanse kommer til kort. Disse medlemmer mener det må tas et krafttak for å heve kompetansen hos lærere som skal undervise i fagene, men ser at innføring av valgfag fra skolestart 2012 gjør at tiden er svært knapp. Disse medlemmer viser til sine merknader under kapittel 2.3 om en Lærer 2- eller gjestelærerordning, og mener behovet for mer spesialisert kompetanse kan dekkes på denne måten.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre har merket seg at valgfagene skal innføres trinnvis og for ett årstrinn av gangen. Dette vil være uproblematisk for større skoler, men vil legge en sterk begrensning på valgfagstilbudet ved mindre skoler. Disse medlemmer vil derfor utfordre regjeringen til å tenke nytt om innføringen slik at små skoler får innføre valgfag på alle tre trinn samtidig og gjennomføre valgfagsundervisningen med aldersblandede grupper. Det vil kunne gi elever ved mindre skoler et bredere valgfagstilbud.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2012 legge til rette for samtidig innføring av valgfag på 8.–10. trinn på små skoler, for å sikre større bredde i valgfagstilbudet.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre vil vise til at nederlandske elever har et fagtilbud som omfatter sosialt og frivillig arbeid, der eleven utførte arbeidet på ettermiddagstid. Disse medlemmer mener et slikt valgfagstilbud bør kunne vurderes i Norge og at det kan bidra til å styrke skolens bånd til lokalsamfunnet ytterligere.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere sosialt og frivillig arbeid som nytt valgfagstilbud fra 2013.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener det på sikt bør frigjøres flere timer til elevenes og skolens egne valg. Disse medlemmer mener at man kan inkorporere både «Fremmedspråk og språklig fordypning» og «Utdanningsvalg» i den nye valgfagsordningen, og slik gjøre disse fagene valgfrie og mulige å erstatte med de nye valgfagene. En slik endring gjør det mulig å frigjøre noe mer tid til både kroppsøving og naturfag.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre er kjent med at fagplanene for åtte nye valgfag skal være klare til bruk fra skoleåret 2012/2013, og at ytterligere fire til seks nye valgfag vil bli introdusert ved skolestart 2013. Disse medlemmer vil bemerke at mange av de nye valgfagene fremstår som ressurskrevende og utløser behov for annen kompetanse enn skolen i dag besitter.

Disse medlemmer vil også understreke det økende behovet for språkkompetanse i en globalisert verden. Disse medlemmer ønsker derfor at alle skoler blant valgfagene skal tilby minst ett 2. fremmedspråk. Videre vil disse medlemmer ta til orde for stimuleringsstøtte til kommuner og skoler som vil etablere spesialiserte programmer for undervisning i f.eks. kinesisk eller russisk i ungdomsskolen.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at alle ungdomsskoler tilbyr minst ett 2. fremmedspråk blant valgfagene.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er glade for at norsk og matematikk blir skjermet fra å avgi tid til valgfag, men mener at også naturfag og engelsk burde vært fritatt for kutt.

Arbeidslivsfaget

Komiteen har merket seg den store interessen fra skolene om å få tilby arbeidslivsfaget som et alter-

nativ til 2. fremmedspråk og fordypning i norsk/samisk og engelsk. Både antall skoler som søkte om å få bli med på forsøksordningen, og andelen elever som velger tilbudet ved de skolene som er med på forsøket, viser et stort behov for et mer praktisk alternativ til fagene fordypning norsk/engelsk/samisk. Komiteen har også merket seg de positive erfaringene fra de skolene som deltar i forsøksordningen. Selv om det ikke er forskningsmessig evaluert hvordan faget virker med hensyn til søkning til yrkesfag og generell motivasjon for læring, er skolene selv tydelige på de positive effektene som faget gir for elevenes læring og trivsel.

Komiteen viser til meldingen og støtter regjeringens intensjon om å åpne for at alle skoler som ønsker det, kan innføre arbeidslivsfaget fra høsten 2012. Komiteen mener arbeidslivsfaget vil være et viktig tiltak for å gi elevene en mer praktisk, variert skoledag, men også gi bedre innsikt og motivasjon for å velge yrkesfaglig utdanning senere.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, vil understreke betydningen av at en stor andel elever velger 2. fremmedspråk på ungdomstrinnet. Hensynet til språkkompetansen i befolkningen, næringslivets og samfunnets behov i framtida, samt elevenes valgmuligheter senere i utdanningsløpet tilsier at opplæring i fremmedspråk er svært viktig.

Flertallet merker seg at det kun er en liten nedgang i andelen elever som velger 2. fremmedspråk ved de skolene som også tilbyr arbeidslivsfaget. For elevene er arbeidslivsfaget først og fremst et alternativ til fordypning i norsk/samisk og engelsk og utgjør således ingen fare for rekrutteringen til fremmedspråkoplæringen.

Komiteen har merket seg signaler fra lærere, foreldre og elever om at alternativet om fordypning ikke fungerer etter intensjonen. Erfaringene viser at flere timer med de fagene som elevene strever med fra før, fører til lavere motivasjon og svakt læringsutbytte.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at erfaringen med faget understreker at det ikke nytter kun å presse elevene til å ta flere timer i de fagene der de strever, men at det tvert imot er helt nødvendig å gi disse elevene mestringsopplevelser. Flere timer kan tvert imot ha motsatt effekt på læringsutbyttet.

Komiteen er kjent med at arbeidslivsfaget er et søkbart tilbud ved de fleste skolene som er med i forsøksordningen, mens enkelte skoler plukker ut elever til å delta i faget. Komiteen vil sterkt understreke

at faget skal være et reelt tilbud til alle elever og ikke fungere som en plassering av elever ut ifra deres faglige nivå. Arbeidslivsfaget er likeverdig 2. fremmedspråk og språklig fordypning, og bør være åpent for elever med ulike interesser og ferdigheter. Komiteen ber departementet følge opp dette overfor skolene i forkant av søkning for skoleåret 2012/13.

Komiteen viser til komitéhøringen hvor det fra YS (Yrkesorganisasjonenes sentralforbund) ble framholdt at mål og innhold for fagene utdanningsvalg og arbeidslivsfag kunne oppfattes som overlappende. Komiteen er opptatt av at en ser sammenheng mellom fagene slik at en unngår overlapping og oppnår maksimal effekt.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at dette medlem har vært negativ til arbeidslivsfaget fordi det ikke har vært for alle og dermed ikke løser mangelen på praktiske fag i skolen. Dette medlem har derfor ment det vil være viktigere å få tilbake valgfagene i ungdomsskolene. Med innføringen av valgfag og en mer praktisk rettet skolehverdag mener dette medlem at arbeidslivsfaget vil kunne være et positivt alternativ til 2. fremmedspråk for de som ønsker det. Dette medlem mener imidlertid at det er behov for å se på arbeidslivsfaget spesielt i sammenheng med faget utdanningsvalg, men også i forhold til valgfag og entreprenørskap.

Dette medlem fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen se nærmere på forholdet mellom faget utdanningsvalg og arbeidslivsfaget og vurdere om disse kan slås sammen til ett fag der noen timer gjøres obligatoriske for alle elever og noen timer tilbys som alternativ til 2. fremmedspråk.»

De praktisk-estetiske fagene

Komiteen registrerer at de praktisk-estetiske fagene skårer høyt blant elevene både når det gjelder trivsel, arbeidsform og motivasjon. Fra enkelte hold pekes det imidlertid på en tendens til at elevvurdering gjennom måling og testing er i ferd med å utvikle fagene på en måte som er uheldig sett i forhold til fagenes formål. Det påpekes at fortolkningen av læreplanmålene og det gjennomgående kravet knyttet til de grunnleggende ferdighetene er i ferd med å vri undervisningen og vurderingen av fagene i en mer teoretisk retning. Komiteen vil understreke at også de praktisk-estetiske fagene er en arena for å lære teoretiske emner, men at dette ikke må skje på en måte som utsletter disse fagenes egenart. De praktisk-estetiske fagene er først og fremst fag der elevene skal få utviklet og vist sine kreative og skapende

evner. Komiteen er derfor enig med departementet i at det er behov for å kartlegge vurderings- og undervisningspraksisen i disse fagene.

Gjennom endringer i lærerutdanningen er betydningen av faglig kompetanse og kravene til denne styrket når det gjelder de teoretiske fagene. Komiteen vil understreke betydningen av lærerens kompetanse også når det gjelder de praktisk-estetiske fagene. For å sikre kvaliteten i undervisningen i disse fagene er skolen avhengig av tilgang på faglærere. Fra høringsinstansene er det blant annet pekt på samarbeid med de lokale kulturskolene, noe komiteen støtter. Et systematisk og godt tverrfaglig samarbeid mellom lærere i de teoretiske basisfagene og faglærere i de praktisk-estetiske fagene vil også kunne gi gode synergieffekter.

Komiteen synes det er et spennende forslag å søke et nærmere samarbeid med utøvende kunstnere gjennom pilotprosjekter, slik meldingen tar til orde for.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er positive til at skolene tar i bruk kunstnere og krefter fra kulturskolene. Disse medlemmer vil imidlertid understreke viktigheten av at slike prosjekter ikke tar timer fra den ordinære undervisningen.

Entreprenørskap på ungdomstrinnet

Komiteen har merket seg at en stor andel av skolene har entreprenørskapstilbud som del av undervisningen. Det er interessant å registrere de mange gode prosjektene i form av elevbedrifter som årlig utvikles i ungdomsskolene. Entreprenørskap utfordrer på denne måten elevenes kreativitet, evne til problemløsning og samarbeid, økonomisk forståelse og ledererfaring i tillegg til den tverrfaglige gevinsten som disse prosjektene gir.

Komiteen imøteser derfor med stor interesse resultatet av det forskningsprosjektet som er igangsatt for å undersøke sammenhengen mellom bruk av entreprenørskap som læringsmetode og elevenes læringsutbytte. Komiteen understreker den viktige betydningen entreprenørskap har for å synliggjøre for elevene hvilken relevans fagkunnskapen har i hverdagen. Komiteen mener entreprenørskapstilbud ved den enkelte skole bør organiseres slik at alle elever får mulighet til å delta.

Komiteen viser til at det er bred enighet om at entreprenørskap i opplæring og utdanning skal være satsingsområde i norsk skole. Komiteen mener entreprenørskap skal være et redskap for en mer åpen og nyskapende skole der elevene utvikler kreativitet og pågangsmot. Det handler både om en tenkemåte og en metode. Komiteen mener derfor at tilrettelegging av entreprenørskap som arbeidsform er noe

som bør vektlegges i alle fag, og at målet må være å få til en kultur for entreprenørskap på hver enkelt skole. «Oppdragelse» til entreprenørskap krever engasjement ikke bare fra skolens side, men også fra foreldre, nærings- og arbeidsliv, offentlige etater og fra frivillige organisasjoner. Komiteen mener det er viktig at skolene benytter seg av de potensielle samarbeidspartenes innsikt og kompetanse for å bedre kunne styrke de unges deltagelse i utvikling av både skolen og lokalmiljøet. Da er det også viktig at lærerutdanningen vektlegger entreprenørskap og forbereder studentene på dette.

Komiteen viser til at regjeringen Bondevik I i 1997 la frem en strategiplan hvor entreprenørskap og etableringsperspektivet skulle være en integrert del av opplæringen.

Komiteen mener Ungt Entreprenørskap bør tilbys flere skoler, og at programmet bør utvides til også å omfatte sosialt entreprenørskap, dvs. entreprenørskap rettet mot å løse sosiale samfunnsutfordringer. Komiteen viser til at mange skoler har gode erfaringer med å legge til rette for sosialt entreprenørskap og frivillig arbeid på skolen, ifølge entreprenørskapsforsker Elisabeth Rønnevig i boken «Vilje til endring: Sosialt entreprenørskap på norsk». På Trysil videregående skole fikk elevene arrangere aktivitetsdag for 15 eldre fra sykehjemmet. Elevene stod for planlegging, invitasjoner og matlaging. En annen gruppe elever inviterte sjuendeklassinger fra seks grendeskoler til en dag i svømmehallen. På Storhamar videregående skole arrangerte elevene en opplevelsesdag på skolen for barnehagebarn. I Kviteseid i Telemark fikk grunnskoleelevene i oppdrag å utvikle et «bli kjent-program» for innvandrere, som de løste ved å lage alt fra teaterinnslag til formingsoppgaver. De skriftlige arbeidene overgikk det de presterte til vanlig. Komiteen viser til at det som er felles for disse prosjektene er at elevene blir tatt på alvor, får ta initiativ og ansvar, de gis mulighet til mestring, de får samarbeide med organisasjoner utenfor skolen og de får oppleve tverrfaglige prosjekter som gir mening og utvikler kreativitet. Aktivitetene bidrar til å oppfylle både læreplanens generelle del og læreplanen for fag, og er i tråd med skolens dannelsesrolle som omtalt i formålsparagrafen.

Komiteen er kjent med at det våren 2011 ble etablert et nytt samarbeid mellom Universitetet i Tromsø (UiT) og Ungt Entreprenørskap (UE) som innebærer at studentene ved lærerutdanningen ved UiT, foreløpig den første i landet, utdannes i entreprenørskap som metode. Elevene ønsker seg mer praksis og mindre teori, og studentene skal i sine praksisperioder benytte programmene til UE for å få erfaring med entreprenørskap i skolen. Komiteen mener entreprenørskap som metode gir elevene mulighet til å spille på et større register. Metoden

kombinerer teori og praksis og har vist seg å ha god appell til begge kjønn. Det er derfor viktig at flere lærere kan kurses til å beherske metoden, og for å skape større variasjon og en mer relevant undervisning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener erfaringene fra Tromsø må følges nøye, og at det i tillegg må legges til rette for etterutdanningstilbud i denne metoden for de lærerne som er i skolen.

Andre læringsstøttende tiltak

Komiteen vil peke på de positive erfaringene flere kommuner har hatt med sommerskole. Dette er et spennende tilbud til elever som har behov for å forbedre seg i et fag, så vel for som elever som har lyst til å fordype seg i et fag. Tilbudet gir også elever muligheten til å tilnærme seg et fag på en annen måte enn i et normalt undervisningsopplegg. Sommerskoletilbud er også en mulighet til å dra nytte av ressurser i det lokale næringslivet eller andre fagmiljøer for å tilby elevene et annerledes undervisningstilbud. Frivillig sommerskoletilbud er en berikelse i det lokale skoletilbudet.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener det bør oppfordres til at kommunene gir elevene tilbud om sommerskole.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre vil minne om at det finnes ulike læringsstøttende tiltak, utover ordinær undervisning, som elevene kan ha utbytte av. Dette er tiltak som kan egne seg spesielt for elever i ungdomsskolen.

Disse medlemmer vil påpeke at det har kommet en rekke tilbakemeldinger som tyder på at dagens leksehjelpordning ikke fungerer godt nok for elevene. Disse medlemmer mener mye taler for at elevene ville fått økt læringsutbytte dersom tilbud om leksehjelp ble gitt i ungdomsskolen. Foreldre har vanligvis bedre mulighet til å hjelpe barna med lekser i barneskolen, mens mange foreldre opplever at de kommer til kort og at det er vanskelig å følge opp barnas lekser på ungdomsskolen. Derfor mener disse medlemmer at det bør åpnes for at skoler og kommuner som ønsker det, kan tilby leksehjelp i ungdomsskolen i stedet for på barneskolen. Et tilbud om leksehjelp på ungdomsskolen er særlig viktig for elever som kan stå i fare for å falle ut av skolen og som har behov for ekstra oppfølging. Leksehjelp kan være et viktig bidrag til å forebygge frafall i den videregående skolen.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre registrerer at en rekke elever ikke finner seg til rette i den ordinære skolehverdagen. Disse elevene kan oppleve mestring i en annen opplærings situasjon. Disse medlemmer har merket seg at en rekke elever har hatt stor glede av undervisning på alternative opplæringsarenaer som byr på mer praktisk rettet undervisning. Stadig flere kommuner etablerer egne prosjektskoler og særskilt tilrettelagte opplæringsstilbud for å imøtekomme elever som trenger en slik avveksling. Private Son Sjøskole i Vestby er et eksempel på et slikt tilbud. Disse medlemmer vil videre understreke at slik tilrettelagt opplæring bør være lavterskeltilbud der elevene kan få plass uten å gå veien om lange utredninger i PP-tjenesten. Disse medlemmer mener slike alternative opplæringsarenaer har en viktig funksjon i arbeidet for tidlig innsats og mer tilpasset undervisning i skolen. Supplerende opplæringsstilbud kan spille en viktig rolle for å sikre at alle elever lærer å mestre de grunnleggende ferdighetene i løpet av grunnskolen og for å motvirke frafall senere i opplæringsløpet.

Disse medlemmer mener utplassering i bedrift er et nyttig virkemiddel for elever som sliter med motivasjonen i skolen. Disse medlemmer mener at utplassering i bedrift er et virkemiddel som kan gi umotiverte elever et innblikk i hvordan fagene de lærer på skolen, kommer til praktisk anvendelse i arbeidslivet. Disse medlemmer mener også at utplassering kan gi elevene verdifullt innblikk i forskjellige yrker, slik at de kan stå bedre rustet ved fremtidig studie- og yrkesvalg. Disse medlemmer mener utplassering i bedrift kan fungere som fin avveksling og motivere til ny innsats, når elevene selv får erfare hva som kreves i jobben. For elever som har nytte av mer praktisk rettet undervisning enn det den ordinære skolehverdagen tilbyr, kan arbeidspraksis en eller flere dager i uka være en god løsning.

Ulike læringsarenaer

Komiteen er opptatt av at skolen må utforske og utnytte de mulighetene som ligger i alternative læringsarenaer som museer, vitensentre, Newtonrom, gjennom deltagelse i Ungt Entreprenørskap, i samhandling med lokalsamfunnet og gjennom partnerskap med bedrifter. Komiteen vil også påpeke at de ulike nasjonale sentrene i opplæringen også rår over nettressurser med konkrete forslag og oppgaver knyttet til fag og grunnleggende ferdigheter, som kan bidra til å fornye fag og undervisning. Bruken av disse varierer sterkt. Komiteen mener det må tilrettelegges for at slike undervisningsressurser blir bedre kjent og tatt i bruk langt mer systematisk enn i dag. Fornyelse av fagene fordrer at lærerne viser

større faglig nysgjerrighet og gis mulighet til å sette seg inn i nye læringsressurser og kan ta disse i bruk.

Utstyr

I tillegg til gode lærerkrefter er kvaliteten på undervisningen og elevenes læringsutbytte avhengig av tilgang på utstyr og materiell. Komiteen er kjent med at de tidligere spesialrommene ved mange ungdomsskoler er fjernet, og at det ved nye skoler ofte ikke er prioritert å ha egne rom tilpasset fag der elevene har nytte av å gjøre forsøk og drive praktiske aktiviteter som en del av undervisningen. Dette begrenser bruken av undervisningsmetoder som forener teori og praksis.

Komiteen vil påpeke at tilgangen på fasiliteter, materiell og råvarer er viktig for kvaliteten på undervisningen og for at undervisningen skal være relevant og interessant.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil påpeke at spesialrom for undervisning er viktig i arbeidet med praksisrettet undervisning. Disse medlemmer vil derfor kartlegge situasjonen for spesialromskapasitet i grunnskolen og ta til orde for at det utarbeides en plan for hvordan alle skoleelever innen en rimelig dagsreise kan få tilgang til spesialrom av typen «Newton-rommet».

IKT i undervisningen

Komiteen viser til de mulighetene digitale medier gir for nye arenaer for kommunikasjon og deling av informasjon.

Gjennom Kunnskapsløftet ble bruk av digitale verktøy en integrert del av kompetansemålene. Undersøkelser tyder på at flere skoler ikke har klart å etablere seg som digitalt kompetente skoler. God ledelse, god kompetanse, planlegging, drift og robust infrastruktur er vesentlig for om teknologien tas i bruk og elevene lærer å bruke digitale verktøy på en bevisst og kritisk måte.

Komiteen mener at bruken av digitale verktøy må være målrettet og styrt av kompetente lærere. Komiteen forventer derfor at Senter for IKT i utdanningen på en aktiv måte bidrar til å øke de ulike skolenes behov for kompetanse og spre kunnskap om god praksis gjennom Digitale praksisnettverk. Komiteen imøteser også senterets forsøk med virtuell skole i faget matematikk.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser også til følgende merknad i Innst. 12 S (2011–2012):

«Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener det nå

er viktig at Senter for IKT i utdanningen kan være en reell pådriver for å kvalitetssikre pedagogisk bruk av IKT på alle nivåer i skolen og bidra til at betydelige investeringer i utstyr i norsk grunnsopplæring kommer til sin rett. Universitetet i Tromsø har solide kompetansemiljøer både innenfor IKT og pedagogikk. Gjennom samhandling med slike miljøer kan senteret i enda større grad medvirke til å utvikle og heve IKT-kompetansen og digitale ferdigheter både hos lærere og elever.

Disse medlemmer savner en mer offensiv IKT-satsing innen utdanningssektoren. Disse medlemmer vil påpeke det paradoksale ved at det på ulike nivåer utarbeides ulike planer for bruk av IKT, men at disse i stor grad bare festes til papir uten at planene reelt sett implementeres. Disse medlemmer viser i denne forbindelse til brev fra IKT-Norge til komiteen hvor følgende fremgår:

'IKT i skolen er et sammensatt bilde. Det gjøres mye godt arbeid av enkelte lærere og skoler, men dette gode arbeidet skalerer i liten grad og gjør at vi har et systemisk etterslep. IKT-Norge mener at noen endringer mht. IKT i skolen krever regulatoriske grep, mens andre endringer forutsetter økonomiske ressurser. Videre vil noen endringer kunne gjøres relativt raskt, mens andre endringer krever en lengre tidshorisont.'

Disse medlemmer er enig i at det er behov for en mer helhetlig, nasjonal politikk for IKT i utdanningssektoren, og viser til at både Sverige og Danmark har utviklet offensive og konkrete planer i denne forbindelse.»

DIGITALE LÆREMIDLER

Komiteen vil understreke at gode digitale læremidler kan styrke lærerens evalueringsgrunnlag slik at elevene får bedre tilbakemeldinger og bedre tilpasset undervisning. De kan også bidra til mer tilpasset undervisning i seg selv, ved at programmets innebyggede logikk gir eleven oppgaver tilpasset eget ferdighetsnivå.

Komiteen vil minne om at digitale læremidler gir mulighet for logging og oppfølging av resultater, og bearbeiding av informasjonen slik at læreren kan få tilbakemelding – ikke bare om elevens kunnskapsnivå, men også om hva han eller hun konkret har problemer med. Et godt vurderingsunderlag for læreren i form av informasjon om hva eleven mestrer og ikke, er viktig. Basert på dette kan læreren gjøre mer riktige vurderinger og gi velbegrunnede og tilpassede tilbakemeldinger og tilpasset undervisning til elevene.

Komiteen ser det som en utfordring at innkjøpsbeslutninger om læremidler – både analoge og digitale – kan ligge hos enkeltlærere eller på klassetrinn på den enkelte skole. Disse kundene har gjerne lav innkjøpskompetanse og innkjøpsmakt når det gjelder digitale læremidler. I tillegg er utvalget av digitale læremidler fragmentert, og det er tidkrevende for lærerne å gjøre vurderinger av hvert enkelt læremiddel.

Komiteens medlemmer fra Høyre er opptatt av hvordan markedet kan stimuleres til å utvikle smarte digitale læremidler. Det bør i denne sammenheng vurderes om det bør legges sentrale føringer på infrastruktur for skolene slik at utviklere av digitale læremidler lett kan lage produkter som passer inne i skolens eksisterende portefølje. Videre bør det kunne stilles krav om at læremidler skal ha digitale elementer som understøtter individuelle ferdigheter og individuell vurdering gjennom læreplanen. Et eksempel på et program som utnytter den logikken man kan bygge inn i IT-systemer, er matematikkprogrammet Kikora, som ble utviklet i et samarbeidsprosjekt mellom UiO og Oslo kommune gjennom prosjektet Real Digital.

IKT OG FJERNUNDERVISNING

Komiteen mener det er viktig å sikre ungdomsskoleelever, uavhengig av bosted og skolestørrelse, et best mulig valgfagstilbud og mener ny teknologi og fjernundervisning også må tas i bruk for å kunne tilby flere fag, dekke emner som krever spesialkompetanse og for å kunne sikre at flinke elever kan gis de nødvendige utfordringer.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for formidling av eksempelvis 2. fremmedspråk gjennom e-læring og fjernundervisning, slik at flere elever kan få flere fremmedspråk å velge blant.»

IKT ADMINISTRATIVT

Komiteen vil vise til at Teknologirådet under komitéhøringen påpekte at det kan være et uforløst potensial i måten IKT brukes på i skolen, både som administrativt og pedagogisk verktøy.

Komiteen støtter Teknologirådet i at IKT må brukes mer aktivt for å redusere den administrative byrden for lærerne. Læreren må få mer tid til å være pedagog. IKT-satsingen i skolen i dag er preget av mange løsevne initiativer, programmer og produkter som det er vanskelig å finne fram til, som det er vanskelig å vurdere kvaliteten av og som ikke nødvendigvis passer inn med det øvrige undervisningsopplegget eller de administrative systemene skolen bruker.

Komiteen viser igjen til Teknologirådet som mener det er et betydelig potensial i å sørge for at skolenes IT-portefølje er helhetlig og utveksler informasjon – både mellom skolens interne systemer, mot kommunale systemer og mot sentrale rapporterings-systemer. I dag er det ikke uvanlig at f.eks. klasselis-

ter må legges inn og vedlikeholdes i flere ulike systemer. Da er det ikke rart at mange lærere er skeptiske til å ta i bruk nye IT-løsninger når erfaringen gjerne er at de skaper mer administrasjon, ikke mindre.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i samarbeid med KS foreta en gjennomgang av administrative og undervisningsrelaterte IKT-systemer i skolen, i den hensikt å frigjøre tid til undervisning.»

Tilpasset opplæring og differensiering

Komiteen er enig i prinsippet om at tilpasset opplæring skal skje innenfor rammen av fellesskapet og at dette skal være et grunnleggende element i all undervisning.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, vil understreke at tilpasset opplæring vil innebære pedagogisk differensiering i klasserommet for å kunne gi elevene undervisning og arbeidsoppgaver tilpasset den enkelte. En slik differensiering mellom elevene er helt i tråd med opplæringsloven § 1-3 og læreplanverket for Kunnskapsløftet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, merker seg – når det gjelder organisatorisk differensiering, at forskning viser at inndeling av elevgruppen etter faglig nivå ikke gir en positiv effekt, verken for elevenes læringsutbytte eller andre forhold.

Flertallet merker seg at for lavt og middels presterende elever betyr nivåbasert inndeling lite eller ingenting, og at selv de faglig sterke elevene bare får en marginal positiv effekt i læringsutbyttet av nivådifferensiert undervisning. Med henvisning til oversikten i meldingen over bruk av differensiering i ulike land, merker flertallet seg at det ikke er sammenfall i bruk av organisatorisk differensiering og høy skår på internasjonale kunnskapstester.

Lovverket setter en klar skranke mot nivådelt organisering i faste grupper, men tillater å dele elevene inn i grupper i deler av undervisningen «etter behov» så lenge dette ikke er «til vanleg». Flertallet viser til at det kan være krevende for skolene å vurdere hvilke organisasjonsformer som er i strid med bestemmelsen, og understreker at det er viktig at skolene får god veiledning slik at bestemmelsen overholdes.

Tilfeller der fylkesmannen har grepet inn overfor enkeltskoler, tyder på en ulik regelforståelse. Flertallet

merker seg at Utdanningsdirektoratet, bl.a. på bakgrunn av det felles nasjonale tilsynet som ble utført i 2009, peker på behov for å klargjøre regelverket. Flertallet mener intensjonene bak lovbestemmelsen er viktig å ivareta slik at det ikke forekommer segregering og uheldig inndeling av elevene, samtidig som skolene ikke må forhindres fra å kunne organisere undervisningen ut fra hensynet til den enkelte elev og elevens behov for tilpasset opplæring.

Flertallet mener derfor det er viktig at departementet håndhever bestemmelsen på en god måte, slik at både hensynet til tilpasset opplæring og forbudet mot segregering i faste grupper ivaretas. Flertallet ber departementet om å utarbeide en veileder som kan tydeliggjøre for skoleeiere og skoler hva som er akseptabel praksis i forhold til lovbestemmelsen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre har med stor interesse merket seg hvordan regjeringen innenfor Ny GIV har gitt egne tiltak dispensasjon fra bestemmelsene som setter bom for inndeling etter nivå. Konkret gjelder dette tilbudet til særlig svake elever i 10. klasse, som fra jul gis et eget skreddersydd opplegg for at elevene skal kunne bestå grunnskolen og få innpass i videregående opplæring. Ifølge KS er kommuner som deltar i prosjektet tilnærmet pålagt å søke avvik fra sentrale bestemmelser i opplæringslova.

Disse medlemmer vil her vise til at KS på komitéhøringen og senere også skriftlig har tatt opp denne saken. KS viser til at viktigheten av tidlig innsats skulle tilsi at lignende tiltak burde kunne settes inn allerede i 8. klasse, for å kunne gi svake elever et bedre tilpasset skoletilbud og en mer mestringsbetont hverdag. Disse medlemmer mener KS peker på et sentralt spørsmål og støtter KS i at det er behov for en klargjøring av hva som skal oppfattes som ordinær opplæring.

For å forebygge frafall i videregående opplæring mener disse medlemmer det må være mulig å fange opp og følge opp elever som sliter faglig, på et langt tidligere tidspunkt i ungdomsskolen.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen endre retningslinjene for Ny GIV slik at gjeldende tiltak for bedre tilpasset opplæring på 10. trinn, kan settes inn fra 8. trinn.»

Disse medlemmer vil også fremholde at romsligere praktisering av regelverket om nivådeling kan redusere behovet for enkeltvedtak om spesialundervisning og minske byråkratiet rundt elever som trenger særskilt tilpasset opplæring.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener opplæringslovas § 8-2 må mykes opp, slik at skolen får større handlingsrom når det gjelder tilrettelegging av undervisningen, særlig for svake elever. Dagens strenge forståelse av ordlyden om at organisering etter faglig nivå til vanlig ikke skal skje, står etter disse medlemmers mening i veien for at skolen i deler av skoleåret kan planlegge og organisere undervisningsgrupper for elever med likeartede faglige utfordringer.

Disse medlemmer finner grunn til å problematisere at det er skapt aksept for at flinke elever kan danne egne grupper når de får tilbud om undervisning på høyere nivå, mens tilsvarende gruppering av elever på lavere ferdighetsnivå ansees å være i strid med loven. Disse medlemmer mener dette ikke er i tråd med visjonen om et likeverdig opplæringstilbud, og at det har utviklet seg en inkonsekvent lovanvendelse i disfavør av svake elever. Konsekvensen er at skolen ikke evner å gi god nok tilpasset opplæring. Disse medlemmer er av den oppfatning at opplæringsloven i dag ikke gir den nødvendige fleksibilitet og må endres. Målet er å legge til rette for bedre tilpasset opplæring for flere elever.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av opplæringslova § 8-2 slik at skolene gis økt handlingsrom for differensiering i tilretteleggingen av undervisningen.»

Innføringstilbud for nyankomne flyktninger

Komiteen viser til meldingens omtale av de spesielle utfordringer som nyankomne flyktninger har når de kommer til landet. Dette gjelder særlig de flyktninger som kommer til landet sent i skoleløpet og som kan ha svært varierende grad av skolebakgrunn og kompetanse. Komiteen ser de faglige argumentene for å gi disse et separat innføringstilbud i en periode før de inkluderes for fullt i ordinære grupper. Komiteen støtter de tiltak som skisseres i meldingen.

Komiteen viser til at det i mange større kommuner er egne mottaksklasser for nyankomne flyktninger og asylsøkere som har fått opphold. Komiteen mener på generelt grunnlag at overføring av elever fra mottaksklasser og lignende først bør skje når elevene er i stand til å beherske norsk på en måte som gjør at de kan dra nytte av ordinær undervisning.

Organisering av undervisning

Komiteen merker seg at Norge er det landet i Norden som har den strengeste nasjonale reguleringen av undervisningstid. Selv om skolene gis en viss frihet til å fordele minstetimetallet gitt i fag- og time-

fordelingen mellom trinnene, er det ikke en generell adgang til individuell tilpasning i fordeling av timer. Komiteen er kjent med unntaksregelen om at 25 pst. av timetallet kan omdisponeres for å imøtekomme behovet for å gi enkeltelever mer tid til enkelte fag, men at denne muligheten til individuell tilpasning benyttes i liten grad av skolene. Komiteen merker seg at mange skoler oppfatter regelen som rigid og byråkratisk.

Når Norge har et høyt minstetimetall i de fleste fag sammenlignet med andre land, samtidig som læringsutbyttet samlet sett er svakere enn i flere av de land som samlet har lavere timetall og mindre streng fastsettelse av timer, indikerer det at en sterk nasjonal styring av tidsbruk ikke er en sikkerhet for at elevene når kompetansemålene i læreplanverket. At alle obligatorisk skal ha samme antall timer i alle fag er altså ikke ensbetydende med at læringsutbyttet for den enkelte elev blir tilfredsstillende.

Komiteen merker seg signalene fra skoler og skoleeiere om at den strenge nasjonale styringen av tidsbruken gjennom forskrift vanskeliggjør skolens oppdrag om å gi den enkelte elev tilpasset opplæring i de enkelte fag. I tillegg merker komiteen seg enkelte av høringssvarene som er bekymret for at mindre sentral styring vil kunne svekke enkelte fag og spesielt de som ikke anses som basisfag.

Komiteen merker seg at departementet vil sende på høring forslag om endring i fag- og timefordelingen for å sikre større lokal handlefrihet. Komiteen støtter dette, men understreker at større fleksibilitet ikke innebærer nedprioritering av enkelte fag, men differensiering som skal sikre elevene måloppnåelse i alle fag.

Komiteen viser til skolenes og lærernes metodefrihet og at læreplanene kun slår fast kompetansemålene. Hvordan man velger å organisere undervisningen, er opp til skolene og lærerne. Komiteen er kjent med at undervisning organiseres på flere forskjellige måter. Temaundervisning, periodisering, entreprenørskap, organisering etter «mange intelligenser» eller valg etter interesser, er eksempler på organisering som gjøres i mange skoler. Komiteen ser det som positivt at flere skoler forsøker å gi en mer tverrfaglig undervisning som lettere kan kombinere teori og praksis.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre har merket seg at flere kommuner har vist interesse for å etablere temaungdomsskoler der det satses konkret på utvikling av et utvalgt fagområde som elevene kan fordype seg i. Disse medlemmer ser det slik at ulike tilbud kan stimulere elever med ulike interesser, og at det er mulig å tenke seg temaskoler innenfor både

realfag, idrett, praktisk estetiske fag og språk. Et eksempel på temaskoletenkning finner vi i Bærum. Kommunen startet høsten 2011 en teknologilinje for 8. klasse ved Hundsunnd ungdomsskole, beliggende i teknologimiljøet på Fornebu. Skolen opplevde å få 60 søkere til 30 plasser. Kommunen har videre planer om en språklinje med fokus på kinesisk.

Disse medlemmer mener slik spissing av tilbudet vil bety at flere ungdommer kan møte en skole som appellerer sterkere til dem og som bidrar til økt skolemotivasjon. Det vil være interessant å følge elevene på slike temaskoler for å få kunnskap om hvordan fokus og fordypning påvirker deres innsats og læringsutbytte i ungdomsskolen. Disse medlemmer mener temaskolene er et spennende initiativ som bør følges opp forskningsmessig. Utvikling av temaskoler betyr at elever får mulighet til å forfølge sine interesser og at elevene må kunne søke seg til en annen skole enn sin nærmeste.

Disse medlemmer ser videre positivt på etableringen av 8.–13. tilbud slik som i Oslo, der det nå bygges skoler der ungdomstrinnet samlokaliseres med ulike videregående opplæringsstilbud. Også andre steder i landet ser en eksempler på at fylker og kommuner finner hverandre og at det utvikles nærmere samarbeid mellom ungdomsskoler og videregående skoler. Disse medlemmer hilser denne utviklingen velkommen. Slik nytenkning åpner for helt andre muligheter for tilpasset opplæring, og for at elevene på ungdomstrinnet kan dra nytte av fagtilbudet i videregående. Tettere lærersamarbeid kan gi et kompetanseløft for ungdomstrinnet, samtidig som bedre dialog mellom de to skolenivåene kan forebygge frafall i videregående opplæring.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre vil nok en gang påpeke at regjeringen de siste årene gjennomgående har prioritert feil gjennom å bruke milliarder på flere undervisningstimer for de aller minste og gratis timer i SFO. Disse medlemmer vil ha en ny kurs i skolepolitikken hvor en i stedet for flere timer satser på flere og enda bedre lærere, en bedre ungdomsskole og kamp mot frafallet i videregående.

Fysisk aktivitet

Komiteen er bekymret over tall fra Folkehelseinstituttet som viser at 13–14 pst. av 15-åringene har overvekt eller fedme. Tallene viser at dette gjelder forholdsvis flere gutter enn jenter, og at det blant 15-åringene bare er halvparten av jentene og 54 pst. av guttene som oppfyller gjeldende anbefalinger til aktivitetsnivå. Fra 9 til 15-årsalderen synker det totale aktivitetsnivået med 31 pst. Komiteen vil også peke på at regelmessig fysisk aktivitet også forebygger psykiske plager som depresjon og angst,

og at det er en positiv sammenheng mellom fysisk aktivitet og økt evne til læring.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener derfor at fysisk aktivitet må være en del av valgfagstilbudet. I tillegg ønsker flertallet at skolene bruker de mulighetene til fysisk aktivitet som finnes innenfor den fleksibilitet som timerammen gir.

Elevrådsarbeid

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil understreke at det å ta bort faget elevrådsarbeid ikke skal medføre en svekkelse av elevenes mulighet for medvirkning i skolen eller opplæring til medvirkning og demokrati. Flertallet viser til at elevmedvirkning i skolen er forankret både i nasjonalt og internasjonalt regelverk, blant annet i FNs konvensjon om barnerettigheter og i opplæringslova. Opplæringslova har en bestemmelse om at det skal være elevråd med representanter for elevene ved alle skoler med elever fra og med 5. trinn. Flertallet understreker at elevrådet skal velges av elevene.

Flertallet har merket seg at departementet vil erstatte faget elevrådsarbeid med andre strategier for elevmedvirkning og demokratiforståelse, og utarbeide forskrifter som skal sikre elevenes muligheter til å arbeide med elevrådsrelaterte saker innenfor skoledagen. Videre skal det vurderes hvordan kompetansemålene i faget elevrådsarbeid samsvarer med kompetansemål i andre fag og hvorvidt elementer fra elevrådsarbeid må innarbeides i tillegg i andre fag. Flertallet ser det som viktig og positivt at departementet vil samarbeide med Elevorganisasjonen og andre sentrale aktører om dette.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre er uenige i forslaget om å fjerne faget elevrådsarbeid. Disse medlemmer viser til den internasjonale demokratiundersøkelsen ICCS (International Civic and Citizenship Education Study) fra 2010 hvor det kommer frem at norske elevers kunnskaper om og holdninger til demokrati og medborgerskap er gode sammenliknet med elever i de 38 andre landene som deltar. Disse medlemmer mener dette henger sammen med et godt utviklet elevdemokrati på skolene.

Disse medlemmer vil vise til komitéhøringen, hvor det fra ulike hold ble poengtert at en fjerning av faget vil sende gale signaler når det gjelder betydningen av elevdemokrati og elevmedvirkning. Disse medlemmer støtter dette syn, men mener omfanget av faget kan vurderes og må sees i sam-

menheng med andre fag hvor beslektede temaer tas opp.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen videreføre faget elevrådsarbeid, slik at opplæring i demokrati og medbestemmelse fortsatt har en synlig plass i norsk skole.»

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre mener en i stedet for å fjerne faget elevrådsarbeid bør satse mer på å sikre elevrådene reelle muligheter for medbestemmelse samt videreutvikle ordningen med elevrepresentanter i skolens styrende organer.

2.3 Læreren på ungdomstrinnet

Komiteen ser lærerens faglige og pedagogiske kompetanse som en nøkkelfaktor for kvaliteten på undervisningen og avgjørende for elevenes læringsutbytte.

Komiteen merker seg at en stor andel av lærerne på ungdomstrinnet er allmennlærere uten faglig fordypning i de fagene de underviser i.

Komiteen viser til meldingen og merker seg at departementet vil foreta en ytterligere skjerping av kravene til fagkompetanse ut over de krav som ble fastsatt i ny kompetansecforskrift fra 2008 for tilsetning. Komiteen støtter departementets intensjon om videre innskjerping i opplæringslova og tilhørende forskrifter når det gjelder krav til undervisningskompetanse i det enkelte fag.

Komiteen viser også til at det gjennom den nye lærerutdanningen er gjort grep for å gi en mer spesialisert grunnutdanning tilpasset ulike trinn og ulike fag.

Komiteen merker seg at departementet har begynt arbeidet med å videreutvikle lærerutdanningene med et eget program for 8.–13. trinn. Komiteen støtter dette og mener det vil gi rom for mer faglig konsentrasjon direkte tilpasset ungdomstrinnet og bedre didaktisk, pedagogisk og praksisnær kompetanse innrettet mot denne aldersgruppen.

Komiteen stiller seg positiv til en videreutvikling av Lektor 2-ordningen slik at også ungdomstrinnet kan rekruttere inn lærerkrefter fra næringslivet, uh-sektoren osv. En slik ordning tilfører skolen sterk fagkompetanse, men også økt kontakt med næringslivet, noe som er verdifulle bidrag til å gjøre undervisningen mer praktisk, variert og relevant. Dette forutsetter imidlertid at det utvikles fleksible utdanningstilbud som sikrer at disse fagpersonene får nødvendig pedagogisk kompetanse. Utvidet bruk av hospiteringsordninger for lærere i næringslivet bør etter komiteens oppfatning benyttes i større grad for å gi lærerne oppdatert kompetanse for å styrke relevan-

sen i undervisningen, samt styrke kontakten mellom lærere og lokalt arbeidsliv.

Komiteen vil også påpeke nødvendigheten av sammenheng mellom de ulike kravene som settes til lærerne på ungdomstrinnet og den nye lærerutdanningen. Uten en slik sammenheng vil tiltakene ikke ha noen effekt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre er enig i målsettingen om å fornye ungdomstrinnet slik at undervisningen blir mer praktisk i alle fag. Disse medlemmer mener det ikke er tilstrekkelig å bare vedta en slik målsetting, det må konkrete tiltak til for at en kan oppnå dette. Disse medlemmer mener læreren er den viktigste enkeltfaktoren i en fornyelse av ungdomsskolen. Skal fagene oppleves mer praktisk rettet av elevene er vi avhengige av at lærerne innehar nødvendig og tilstrekkelig kompetanse for å få dette til. Disse medlemmer ser det derfor som helt avgjørende at det tilbys relevant og systematisk etter- og videreutdanning på dette området.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti ser det som viktig at lærerne har god fagkompetanse i de fag de underviser i, men at det samtidig ikke er en selvsagt sammenheng mellom skjerpede krav til fagkompetanse og en praktisk undervisning i faget.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser videre til at regjeringen har innført en frivillig veiledningsordning som kun enkelte nyutdannede lærere får benyttet seg av. Disse medlemmer mener den frivillige ordningen er altfor lite forpliktende og ambisiøs med hensyn til kompetanse og struktur.

Disse medlemmer ser det som avgjørende for å beholde lærere i ungdomsskolen at de gis en best mulig start på jobbkarrieren. Disse medlemmer mener regjeringen dessverre ikke i stor nok grad løser denne utfordringen.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti mener at en for å styrke koblingen mellom teori og praksis ikke kommer utenom strukturelle grep. Det er behov for bedre praksis, men det er også behov for mer praksis. Dette medlem mener en obligatorisk mentorordning i form av et introduksjonsår vil være et avgjørende bidrag til dette.

Dette medlem viser til at Kristelig Folkeparti gjentatte ganger har fremmet forslag om en obligatorisk mentorordning. Dette medlem viser til Kristelig Folkepartis alternative statsbudsjett for 2012,

der det ble foreslått å bevilge 75 mill. kroner til igangsetting av et obligatorisk introduksjonsår for nye lærere.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre har som prinsipielt utgangspunkt at ingen lærere skal undervise i fag de ikke har tilfredsstillende faglig bakgrunn i. Disse medlemmer mener at fra og med ungdomstrinnet skal alle lærere ha en faglig bakgrunn tilsvarende minst 60 studiepoeng i fagene som de underviser i. Både grunnutdanningen og systemet for videreutdanning må innrettes i tråd med ovenstående, slik at man innen rimelig tid oppnår et slikt kompetanseløft i norsk skole.

Disse medlemmer mener at det er på høy tid at det fastsettes en tydelig overgangsdato for når grunnskolelærerutdanningen skal utvides til fem år. Disse medlemmer viser i denne forbindelse til Dokument nr. 8:36 (2007–2008) og Innst. S. nr. 215 (2007–2008).

Disse medlemmer registrerer at følgegruppen for den nye grunnskolelærerutdanningen i en rapport har fremhevet at en «vurdering og rask avklaring på spørsmålet om femårig lærerutdanning og eventuell modell for denne, er nødvendig». I St.meld. nr. 11 (2008–2009) fremgår det bl.a. at departementet vil «utrede overgang til femårig masterutdanning for lærere til grunnskolen».

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Venstre viser til at flertallet bl.a. skriver følgende i den tilhørende innstillingen til meldingen, Innst. S. nr. 185 (2008–2009):

«For å sikre at det utvikles mastergradstilbud som utdanningsinstitusjonen har behov for og som imøtekommer faglige krav knyttet til masternivået, viser flertallet til at departementet vil nedsette et utvalg som blant annet skal utrede:

- innhold i og organisering av utdanningen
- behovet for ulike spesialiseringer på masternivå i bredde og fordypning - samarbeid mellom ulike lærerutdanningsinstitusjoner, herunder utfordringer for de minste høyskolene
- om og eventuelt når det er hensiktsmessig med en full overgang til en femårig utdanning for alle lærere til grunnskolen.»

Disse medlemmer etterlyser fortgang i dette arbeidet, jf. Dokument 15:843 (2010–2011).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge om lærerutdanningene til et 5-årig masterstudium med vekt på fag-

lig fordypning og kombinasjon teori/praksis gjennom hele studiet.»

Disse medlemmer vil peke på behovet for å rekruttere flere lærere med større faglig fordypning til ungdomstrinnet. Bedre tilrettelegging av praktisk pedagogisk utdanning (PPU) er viktig for å dyktiggjøre disse lærerne i møte med elevene. Disse medlemmer vil henstille til at det utvikles mer fleksible modeller, slik at PPU i større grad kan tas parallelt med masterutdanningen.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for fleksible gjennomføringsmodeller for PPU for å bidra til økt rekruttering til studiet.»

Komiteen er oppmerksom på at enkelte kommuner går nye veier for å hente kvalifiserte lærere til skolen. I Norge er Oslo først ute med å innlede samarbeid bl.a. med Statoil om Teach First. Dette konseptet innebærer at nyutdannede realfagskandidater går inn i fulltidsjobb som matematikklærer og/eller naturfagslærer på en krevende ungdomsskole eller videregående skole i Oslo. Samtidig skal kandidatene følge et krevende utdannings- og utviklingsprogram. En del av dette programmet innebærer også en formell lærerqualifisering og tett oppfølging av mentorer og veiledere. Komiteen viser til at Teach First-ordningen har hatt suksess i USA og England.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen stimulere til rekrutteringstiltak som for eksempel 'Teach First'-programmet, for å bedre tilgangen av lærere med større faglig fordypning på ungdomstrinnet.»

LEKTOR 2

Komiteen vil vise til at Lektor 2-ordningen ikke er særlig utbredt i videregående skole og vil derfor være ukjent for mange. Ordningen med å trekke inn lærerkrefter fra andre yrker og med annen erfaring har et klart potensial for å skape mer variasjon og en mer praksisnær undervisning. Lektor 2 kan også være et viktig redskap for skolen til å få tak i annen relevant kompetanse det er behov for.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener imidlertid det bør vurderes om ordningen på ungdomstrinnet skal gis en annen betegnelse, eksempelvis «Lærer 2» eller «gjes-

telærer», for at flere lettere skal kunne identifisere seg med ordningen.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen stimulere til forsøk med en Lærer 2-ordning etter modell av Lektor 2-ordningen i videregående opplæring.»

Etter- og videreutdanning av lærere

Komiteen vil påpeke at dyktige og engasjerte lærere er avgjørende for å kunne få gjennomført de endringene som kreves for å gjøre ungdomsskolen mer lystbetont. Da er det oppløftende at motivasjonen blant lærere for å ta etter- og videreutdanning er svært høy. Komiteen vil imidlertid minne om at andelen lærere uten godkjent utdanning på det trinnet de underviser, har økt hvert år siden 2005. Pr. i dag tilsvarer dette om lag 2 000 årsverk. En undersøkelse fra 2006 viser at i gjennomsnitt 40 pst. av lærerne ikke har noen faglig fordypning i fagene de underviser i. I sum gir dette en god illustrasjon på det store behovet for kompetanseheving hos lærere.

Komiteen vil understreke den betydning faglig og pedagogisk sterke lærere har for elevenes læringsutbytte. Strategien «Kompetanse for kvalitet» er et viktig bidrag for å gi lærerne i norsk skole et tilbud om mer systematisk etter- og videreutdanning.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at regjeringen i samarbeid med partene vil endre kostnadsfordelingen for etter- og videreutdanning slik at staten fra august 2012 vil dekke 50 pst. av kostnadene til vikarmidler for lærernes videreutdanning. Kommunenes andel av vikarmidlene blir redusert fra 40 til 25 pst., mens den enkelte lærer må bidra med 20 (25) pst.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre ser på etter- og videreutdanning for lærere og skoleledere som en katalysator for å kunne skape en mer inspirerende og praksisnær ungdomsskole. Disse medlemmer er opptatt av at alle landets ungdomsskolelærere raskere skal kunne få tilbud om kompetanseheving, og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen øke gjennomføringstakten for etter- og videreutdanning av lærere og skoleledere ved landets ungdomsskoler.»

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Venstre vil vise til at undersøkelser viser at 7 av 10 lærere ønsker seg

mer etter- og videreutdanning. Disse medlemmer tar disse signalene på alvor og har foreslått en radikal opptrapping av bevilgningene til etter- og videreutdanning.

Disse medlemmer er skuffet over at regjeringen har senket sine ambisjoner for hvor mange lærere som skal få et slikt tilbud i 2012. I fjor var det 4 000 søkere til 2 500 plasser, og 1 500 lærere fikk et tilbud. Da fremstår det som et paradoks at regjeringen nedjusterer sine ambisjoner og at bare 1 700 lærere kan få et tilbud i 2012. En slik gjennomføringstakt kan umulig karakteriseres som en satsing og betyr i realiteten at det vil gå mange tiår før alle norske lærere har fått tilbud om videreutdanning. Disse medlemmer mener dette er et svært dårlig signal om man vil heve læreryrkets status, og frykter at det kan bety at skolen taper kampen om attraktiv arbeidskraft som tilbys langt bedre arbeidsvilkår i andre sektorer. Disse medlemmer ser dette som en særlig utfordring innenfor realfagsområdet der skolen har et raskt økende rekrutteringsbehov i årene som kommer.

Komiteens medlemmer fra Høyre vil videre vise til at Høyre vil endre finansieringsnøkkelen for videreutdanning av lærere slik at staten dekker 60 pst. av kostnadene, mens kommunenes andel halveres til 20 pst. og lærernes andel av kostnadene holdes uendret med 20 pst. Med denne finansieringsnøkkelen og Høyres forslag til økte bevilgninger vil anslagsvis 4 000 lærere kunne få et tilbud om etter- og videreutdanning i 2012.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at regjeringens nye forslag til arbeidstaker og -giverorganisasjonene innebærer at staten vil øke sin støtte til videreutdanning av lærere fra 40 til 50 pst., mens lærerne må bidra med 5 pst. mer av kostnadene fra og med høsten 2012. Kommunene må på sin side dekke 25 pst. Etter disse medlemmers mening burde staten bidratt med mer enn 50 pst. av kostnadene i en overgangsperiode for å få opp antallet lærere som tar videreutdanning. Det er også uheldig å skyve en større del av regningen over på lærerne, og at ikke den statlige finansieringen økes allerede fra 1. januar 2012. Videre er disse medlemmer svært skeptisk til å nedjustere de – etter disse medlemmers mening – allerede lave ambisjonene om antall lærere som skal omfattes av ordningen. Slik det nå ligger an er ambisjonen nedjustert fra 2 500 lærere pr. år til 1 700 lærere pr. år. Disse medlemmer ønsker på sikt et system som omfatter videreutdanning av alle lærere i alle fag med jevne mellomrom, og at dette skal være både en rett og plikt for lærerne. En slik ordning skal

gradvis innfases gjennom en forpliktende opptrappingsplan.

Disse medlemmer viser for øvrig til sin merknad under kapittel 2.3 om behovet for relevant og systematisk etter- og videreutdanning for lærere for å få til en mer praksisrettet undervisning i alle fag.

Disse medlemmer viser videre til Dokument 8:145 S (2009–2010), jf. Innst. 26 S (2010–2011), om å øke den statlige finansieringen knyttet til dagens ordning for videreutdanning av lærere, for på denne måten å bidra til at flere lærere får videreutdanning. Disse medlemmer merker seg at kunnskapsministeren – til tross for sin gjentatte avvisning av nevnte representantforslag – nylig har foreslått at staten fra og med høsten 2013 skal ta en noe større del av regningen for videreutdanning av lærere, og således støtter intensjonen i representantforslaget. Disse medlemmer er tilfredse med at kunnskapsministeren er åpen for endringer i ordningen, men mener at statsråden kunne signalisert sin støtte til forslaget allerede da det ble behandlet i Stortinget høsten 2010. På denne måten ville man kunne gjort de nødvendige endringer i ordningen mye raskere, og langt flere lærere ville fått muligheten til videreutdanning.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at Kristelig Folkeparti i sitt alternative budsjett for 2012 foreslo en satsing på 210 mill. kroner til etter- og videreutdanning av lærere.

Komiteens medlem fra Venstre viser til at Venstre i behandlingen av statsbudsjettet for 2012 blant annet foreslo å øke den statlige andelen av videreutdanningskostnadene for lærere fra 40 pst. til 60 pst. fra og med 1. januar 2012, og at lærernes bidrag skulle holdes fast på dagens nivå.

Utdannings- og rådgivningstjenesten

Komiteen viser til at faget utdanningsvalg har vært obligatorisk siden 2008. Faget skal gi elevene erfaringer med innhold, oppgaver og arbeidsmåter i videregående opplæring. 60 prosent av tida i faget skal brukes til utprøving av minst to ulike utdanningsprogram fra videregående opplæring. Komiteen registrerer at en foreløpig rapport viser at faget har organisatoriske og innholdsmessige utfordringer, og viser til komitémerknaden foran (under arbeidslivs-faget) om å se faget i sammenheng med fagene arbeidslivsfag og valgfag.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, er opptatt av å sikre en god rådgivningstjeneste. Denne skal sikre både utdannings- og yrkesrådgivning og sosialpedagogisk

rådgivning. Flertallet støtter departementets forslag om å vurdere endringer i faget «utdanningsvalg» for å sikre at faget gir et godt grunnlag for elevenes valg av videre utdanning.

For å styrke arbeidet med rådgivningstjenesten er det nødvendig å legge til rette for samarbeid på tvers av skoler, kommune og forvaltningsnivå for å bygge opp god kompetanse på rådgivning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener rådgivningstjenesten har fått for liten oppmerksomhet i meldingen. Den store mengden elever som ikke opplever mestring og sliter med motivasjonen, trenger god sosialpedagogisk hjelp. Det er derfor av stor betydning at denne kompetansen er tilgjengelig i rådgivningstjenesten på alle ungdomsskoler. Elevene i ungdomsskolen er også i en fase i livet der interesser og valg for fremtiden er i stadig utvikling og endring. Det er derfor helt avgjørende at rådgivningstjenesten på skolen også har solid kompetanse på utdannings- og yrkesrådgivning. Disse medlemmer ser det derfor som svært viktig at det legges til rette for at den nødvendige kompetansen gjøres tilgjengelig på alle ungdomsskoler. Det er en utfordring for mange mindre skoler å skaffe seg rådgivere på begge disse kompetanseområdene.

Disse medlemmer mener det blir nødvendig å legge til rette for samarbeid på tvers av skoler, kommuner og forvaltningsnivå for å bygge opp god kompetanse på rådgivning. Fire av ti rådgivere på ungdomstrinnet har ikke anbefalt kompetanse for oppgaven, og de færreste skolene kan gi både sosialpedagogisk og utdannings- og yrkesveiledende rådgivning. Mange fylkeskommuner har slik kompetanse, og et samarbeid vil kunne avhjelpe denne utfordringen. Rådgivernettsverk vil noen steder være en løsning, og rådgivningssentre med bred kompetanse vil andre steder kunne løse utfordringene.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for forskning med felles rådgivningstjeneste for grunnskole og videregående opplæring for å sikre kunnskapsdeling og nødvendig kompetanse i tjenesten.»

Komiteens medlem fra Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en opptrappingsplan med sikte på å sikre tilfredsstillende dekning av kvalifiserte rådgivere i norsk skole.»

Komiteens medlemmer fra Høyre peker på at innføringen av de nye valgfagene vil

aktualisere utfordringen for elevene i ungdomsskolen med å legge en plan for egen utdanning og gjøre de rette valgene, samtidig som de opplever modning og store endringer. Disse medlemmer viser til at det i dag finnes gode verktøy til hjelp for dette, og mener dette kan være et motiverende og viktig hjelpemiddel for elevene.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere å innføre 'karriereplanen' som verktøy for alle elever fra 8. klasse og til fullført videregående opplæring.»

2.4 Et mer utfordrende ungdomstrinn

De høyest presterende elevene

Komiteen viser til at fall i motivasjonen eller svake faglige resultater gjennom ungdomstrinnet ikke bare er et problem som rammer elever som sliter med såkalte teoretiske fag. Komiteen merker seg med bekymring at hele 17 pst. av elevene på ungdomstrinnet opplever at skolearbeidet ikke gir dem nok utfordringer. Resultatet er lavere motivasjon og dårlige arbeidsvaner som i sin tur fører til svakere faglige resultater. Betydningen av å møte hver enkelt elev med høye og realistiske forventninger og tilbakemeldinger er avgjørende for å opprettholde motivasjon og læringslyst. Likeledes er varierte arbeidsmetoder og tydelig progresjon i utfordringene viktig for å bevare elevenes motivasjon.

Komiteen viser til at opplæringslova gir enkeltelever mulighet til å ta fag fra videregående opplæring. Erfaringene viser at denne retten i praksis begrenses av organisatoriske og økonomiske forhold lokalt. Ved enkelte skoler har det vist seg vanskelig å oppnå et godt samarbeid med den lokale videregående skolen, blant annet på grunn av økonomi der ungdomsskolen pålegges å betale for undervisningen som gis. Andre steder er geografi en begrensende faktor og at ungdomsskolen ikke har lærerressurser selv som kan gi undervisning på videregående nivå.

Komiteen viser til de forslag som departementet angir i meldingen og støtter disse. Mulighet for avsluttende eksamen mv. for de elevene som faktisk innrømmes undervisning på videregående nivå, er viktig. Men slik komiteen oppfatter situasjonen, er det avgjørende å få på plass ordninger som sikrer at de elevene som har behov for raskere progresjon i opplæringen, gis en faktisk mulighet til dette.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, vil understreke viktigheten av at også de faglig sterke eller toppmotiverte elevene ivaretas, og legger til grunn at departementet vil følge tilretteleg-

gingen for disse elevene nøye framover, slik at nødvendige tiltak kan iverksettes ved behov.

Komiteen vil i den forbindelse peke på behovet for ordninger som bedrer samarbeidet mellom grunnskolen og videregående skole, samt interkommunalt samarbeid.

Komiteen vil videre peke på muligheten for nettbasert undervisning og videokonferanser og en sterkere forpliktelse for den enkelte ungdomsskole til å sikre denne elevgruppen tilpasset opplæring slik loven fastslår.

Komiteen vil understreke betydningen av kontinuitet i ordningen for elever som vil ta fag på høyere nivå, og at man også sikrer at elever innen videregående utdanning kan ta fag på universitets- og høyskolenivå. Det tilligger fylkene – som har ansvaret for videregående utdanning – å utvikle strategier og etablere de nødvendige avtaler for å gjennomføre dette, men også staten må bidra på egnet måte i denne forbindelse.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er glad for regjeringens positive omtale av behovet for bedre tilrettelegging for høytpresterende elever. Det er viktig at de høytpresterende elevene blir tatt vare på og fulgt opp i de ordinære undervisningstimene og ikke bare gis tilbud om ekstra utfordringer i valgfagtimer. Disse medlemmer vil understreke betydningen av at retten til tilpasset opplæring gjelder alle, og at det derfor er viktig med en god tilrettelegging for å ta fag etter nivå, ikke etter alder.

Disse medlemmer er opptatt av at muligheten til å ta fag etter nivå ikke skal møte ideologiske hindre. Disse medlemmer mener at eventuell ideologisk uvilje kan brytes ned gjennom et sterkere politisk fokus på nivåopplæring, blant annet gjennom regjeringens stortingsmelding og Stortingets og partienes omtale av ordningen. Disse medlemmer mener mye kan tyde på at også uavklart finansiering medfører vanskeligheter når det gjelder muligheten til å ta fag i videregående skole. Disse medlemmer mener derfor at så lenge det er fylkeskommunen som har ansvaret for videregående, så bør også finansieringen av videregående utdanning for elever i grunnskolealder tilligge fylkeskommunene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener flinke elevers rett til å ta fag på høyere nivå må slås fast i lovs form for å sikre likebehandling av elever, samt at ansvaret for finansiering av opplæringen må avklares.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag.

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om bestemmelser i opplæringslova som tydeliggjør høyt presterende elevers rett til å ta fag på høyere nivå, og legge finansieringsansvaret for slik opplæring til den institusjonen eleven er faglig kvalifisert til å ta fag på.»

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre vil understreke viktigheten av at rettigheten for flinke elever til å gå videre med pensum på høyere nivå, klargjøres. Disse medlemmer mener departementet må avklare så vel finansiering som organisering for denne elevgruppen slik at denne rettigheten ikke lenger blir et tilfeldighetenes spill.

Matematikk

Komiteen deler departementets bekymring for at en så stor andel av elevene på ungdomstrinnet har svake ferdigheter i matematikk. Komiteen støtter derfor de tiltak som regjeringen skisserer i meldingen for å øke elevenes motivasjon for faget, blant annet ved å utvikle opplæringen i matematikk slik at den blir mer utforskende og praktisk.

Komiteen vil i tillegg understreke at lærerens kompetanse i faget er en grunnleggende forutsetning. I tillegg til endringene i lærerutdanningen og økte faglige kompetansekrav for å undervise i matematikk, mener komiteen det må tilrettelegges bedre for at personer med høyere matematikkompetanse, som sivilingeniører, kan tas opp ved PPU-utdanningene slik at de kan undervise i matematikk.

Komiteen understreker behovet for relevant og systematisk etter- og videreutdanning for lærere for å få til en mer praksisrettet undervisning i alle fag. Komiteen mener økte krav til fagkompetanse i matematikk må kombineres med didaktisk og pedagogisk kompetanse.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre har merket seg analyser av TIMSS-undersøkelsen som viser at Norge både i 2003 og 2007 hadde 0 prosent elever på avansert nivå i matematikk i 8. klasse. Dessuten viser funn i matematikk i PISA+ at faget er sårbart. Utstrakt bruk av arbeidsplan medfører ifølge forskerne uheldige valg av arbeidsstrategier, lite genuint elevsamarbeid, og i studietimer er ofte «feil» lærer til stede slik at elevene ikke får den nødvendige faglige støtten. Dersom ikke trenden snus, kan Norge få problemer med å rekruttere nok realister i fremtiden. Dette er nøkkelkompetanse som etterspørres i en rekke samfunnssektorer og som er avgjørende for å sikre velferden.

Disse medlemmer mener det er problematisk at en stor andel elever går ut av grunnskolen med

svært lave karakterer i matematikk. Det er behov for å tenke nytt i faget. Matematikk kan oppleves som et ubarmhjertig fag på den måten at det finnes en fasit med ett riktig svar. Dette gjør det enda viktigere å kunne sette inn målrettede tiltak og godt tilpasset undervisning rettet mot elever som sliter, for at disse kan oppleve mestring i matematikk.

Med de utfordringene en ser i matematikkfaget, er komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti forundret over at departementet ikke vil prøve ut et av hovedgrepene fra det departementsoppnevnte Matematikkutvalget; et delt matematikkfag med felles kjernelærestoff og utover dette progresjon på to ulike nivåer basert på elevenes interesser og forutsetninger. Disse medlemmer mener forslagene fra Matematikkutvalget bør prøves ut. Det er nødvendig å skape ny entusiasme og gjøre matematikkfaget mer interessant og lystbetont for alle elever. Mange etterlyser mer praktisk matematikk for at elevene kan se nytteverdien av faget. Forslaget om at elevene utover det mest grunnleggende lærestoffet skal kunne velge mellom en mer praktisk og mer teoretisk retning, bør med fordel forsøkes for å se om større grad av mestring for svake elever og mer krevende utfordringer for de flinkeste kan løfte prestasjonene i faget totalt sett.

Norsk og lesing

Komiteen vil understreke betydningen av å videreføre satsingen på å bedre den grunnleggende lese- og skriveopplæringen. Komiteen støtter derfor departementets forslag om å videreføre og forsterke Lesesatsing 2010–2014, med særlig vekt på gutter på ungdomstrinnet.

Komiteen er enig i behovet for at læreplanen i norsk tydeligere må beskrive hvilke krav som skal stilles til hovedmål og sidemål, og støtter en revidering av læreplanen slik departementet tar til orde for i meldingen.

Komiteen understreker at fritak for sidemålsopplæring skal være begrunnet faglig og ut fra reelle hensyn til hva som er best for elevens læring. Komiteen vil understreke at retten til opplæring i begge målformer gjelder alle elever.

Komiteen har merket seg at guttene i alle ledd av utdanningssektoren nå henger etter. Det er nesten tre ganger så mange gutter som jenter som ikke er funksjonelle lesere etter grunnskolen. Kjønnsskjellene i leseferdigheter er bekymringsfulle, og de er større i Norge enn i andre OECD-land. Komiteen mener derfor det er bra at regjeringen vil forsterke lesesatsingen med særlig vekt på gutter på ungdomstrinnet. Dette er gutter en fort ser igjen i fallsstatistikken dersom ikke ungdomsskolen lykkes

i å gi dem tilstrekkelige leseferdigheter. Komiteen vil imidlertid understreke betydningen av tidlig innsats, og at kampen mot sviktende basiskunnskaper må settes inn allerede tidlig på barnetrinnet, og mener at løsningen ligger i en målrettet satsing på å lage en grunnskole som i større grad enn nå er tilrettelagt for guttene.

Komiteen ber departementet spesielt følge opp temaet gutter og lesing.

Vurdering

Komiteen har merket seg signalene fra sektoren selv og ulike høringsinstanser om behovet for bedre og mer enhetlig vurderingspraksis. Det er et opplagt problem at fastsetting av sluttevaluering i form av standpunkt-karakterer er av svært varierende kvalitet. Dette svekker både elevenes muligheter og rettigheter. Komiteen støtter derfor de tiltak som meldingen skisserer i form av utvikling av et rammeverk for kjennetegn for måloppnåelse i fag, samt å gi lærerne tilbud om kompetanseutvikling i standpunkt-vurdering og karaktersetting. En standardisering av kriteriene for måloppnåelse vil lette lærernes evalueringsarbeid og sikre elevene en rettferdig bedømming.

I tillegg til kvalitetssikring av sluttevalueringen er komiteen opptatt av å styrke tilbakemeldingen til elevene underveis i opplæringsløpet. Komiteen har i den sammenheng merket seg OECDs påpekning av svak kultur for vurdering i Norge. Det er tidligere avdekket, blant annet gjennom Elevundersøkelsen, at tilbakemelding på hvor elevene står faglig målt opp mot læringsmål og hva de må gjøre for å oppnå bedre prestasjoner, er for svak. Komiteen er kjent med at dette har fått skarpere fokus de senere år og at skolene er i gang med utviklingsarbeid for å forbedre undervisningsvurderingen.

Komiteen vil understreke at konkrete og læringsstøttende tilbakemeldinger til den enkelte elev er sentralt for å fremme motivasjon og læring, i tråd med meldingens målsetting. Komiteen støtter derfor departementets utvidelse av satsingen «Vurdering for læring». Utvikling av karakterstøttende prøver og nye kartleggingsprøver er tiltak som ytterligere vil understøtte målet om bedre vurdering og sluttevaluering. Komiteen viser til meldingens omtale av dette og støtter tiltakene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, registrerer bred politisk enighet om viktigheten av å etablere en god og læringsstøttende vurderingskultur.

Flertallet viser til Utdanningsdirektoratets veiledere «Vurdering for ungdomstrinnet – nå gjelder

det» (utgitt februar 2010, revidert juni 2011) som tar opp viktige prinsipper og bestemmelser om vurdering i grunnskolen og videregående skole etter endringene i opplæringslova 1. september 2009 og til veilederen: «Undervisningsvurdering, lære mer og bedre, hvilken betydning har lærerens vurderingspraksis» (juni 2011), som tar for seg elevens plikter og rettigheter, grunnlaget for vurdering, dokumentering, osv. Det vises også til veilederen «Undervisningsvurdering» (utgitt november 2011) som ikke er en veileder om vurdering av den enkelte elev eller lærer, men som tar for seg hvordan klassen i fellesskap kan forbedre opplæringen.

Flertallet konstaterer at disse tiltakene har bred politisk støtte.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre er opptatt av en mer systematisk overføring av informasjon om elevenes læringsnivå mellom trinnene. Disse medlemmer mener at noen kommuner har etablert gode ordninger for dette arbeidet og at informasjon om «best practice» vil være av stor nytte.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser også til Høyres forslag i Dokument 8:152 S (2010–2011) om å åpne for forsøk med muntlige karakterer i tillegg til den ordinære tilbakemeldingen i 7. klasse på barneskolen. Disse medlemmer tar til etterretning at forslaget ikke fikk flertall i Stortinget, men viser til at OECD har påpekt at den uforberedte og brå overgangen til karakterer som tilbakemelding for mange av elevene virker demotiverende, og mener fortsatt at dette burde være et av tiltakene som burde prøves ut for å se om det kunne gi noen elever en bedre opplevelse av overgangen mellom barneskolen og ungdomsskolen.

Disse medlemmer viser til dagens eksamensordning i 10. klasse hvor elevene trekkes ut til en skriftlig eksamen og en muntlig eksamen. Disse medlemmer vil peke på Høyres klare prioritering om å styrke undervisningen i basisfagene i skolen. Dette er nødvendig for at norske elever skal lære det de trenger i løpet av skolegangen for å lykkes i fremtidig arbeids- og samfunnsliv. Norske elever oppnådde bedre resultater i PISA-undersøkelsen i 2009 enn i 2006, men det er verdt å understreke at det betyr at vi er tilbake på 2001-nivå. Høyre har tatt konsekvensen av dette og styrket undervisningen i basisfag i sine alternative budsjetter. Disse medlemmer mener ønsket om å styrke undervisningen i basisfagene bør få konsekvenser for eksamensordningen i 10. klasse i grunnskolen, ved at det innføres tre skriftlige avgangseksamener for alle elever, i fagene norsk, matematikk og engelsk. På denne måten kan vi forsikre oss om at elevene har tilegnet seg nødven-

dige ferdigheter i basisfagene når de avslutter grunnskolen. Ordningen med en muntlig eksamen beholdes slik den er i dag.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre skriftlig avgangseksamen i basisfagene norsk, matematikk og engelsk for alle elever i 10. klasse.»

2.5 Læringsmiljø og klasseledelse

Mobbing

Komiteen viser til at alle elever har rett til å gå på skolen uten å bli mobbet eller utsatt for annen krenkende adferd. Selv om undersøkelser viser at majoriteten av elevene på ungdomstrinnet trives på skolen, merker komiteen seg at det fortsatt er en uakseptabelt stor gruppe elever som får forringet sin skolegang og livssituasjon på grunn av mobbing. Komiteen merker seg at skoleeierne er i ferd med å få etablert rutiner og planer til bruk når det oppstår krav om tiltak etter § 9a-3, men at det fortsatt gjenstår en del arbeid. Komiteen vil derfor påpeke skoleeierens ansvar for å ha internkontroll og rutiner som ivaretar oppfølging av elever og foreldre når det oppstår saker knyttet til det psykososiale miljøet.

Komiteen er videre kjent med at mange skoler har gode erfaringer med bruk av ulike skolebaserte program for bedre læringsmiljø og antimobbeprogram. Dette er program som gir skolene støtte til å systematisere arbeidet med læringsmiljøet. Komiteen synes det er bra at departementet vil videreføre støtten til slike programmer, samt kvalitetssikre arbeidet ved å utarbeide kriterier for tildeling av støtte.

Problemet med mobbing og trakassering er ikke kun et problem mellom elever. Komiteen vil påpeke at tilfeller av mobbing der lærere, eller andre ansatte ved skolen, er noe skoleledelsen må ta særlig på alvor. Mobbing av elever begått av myndighetsperson gjør det særlig krevende for medelever å gripe inn. Samtidig svekker det tilliten til skolen og dens verdigrunnlag når ansatte er de som opptrer krenkende.

Komiteen mener skolelederne må ta denne problemstillingen på større alvor.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre registrerer at det ikke er noen ens holdning i skolen når det gjelder hvordan mobbekonflikter håndteres, og om skolen bringer inn andre instanser. Dersom det er nødvendig å skille mobber og offer, må hovedregelen være at det er offeret som først og fremst har krav på beskyttelse og at det er mobberne som må ta belastningen med å bytte skole.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at det å bli mobbet kan sette varige spor. Seks av ti barn og unge som blir henvist til barnepsykiatriske institusjoner, har opplevd å bli mobbet. Flere tusen elever gruer seg hver eneste dag til å gå på skolen. Mange bruker hele livet til å bearbeide vonde opplevelser fra barne- og ungdomsårene. Disse medlemmer viser til at flere undersøkelser som er lagt frem de siste år viser at utviklingen igjen går den gale veien. Antallet elever som blir mobbet øker og færre skoler tar i bruk antimobbeprogram. Disse medlemmer mener dette understreker at kampen mot mobbing ikke er gjort en gang for alle, men at den må føres hele tiden.

Disse medlemmer er glade for at tanken om å stoppe støtten til mobbeprogrammer er lagt bort. Samtidig har disse medlemmer notert seg at bare 50 pst. av grunnskolene har innført slike programmer.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener en for å unngå mobbing trenger tydelige voksne, engasjerte lærere og politikere, og medelever som bryr seg. Vi trenger en dyp mobilisering av holdninger, basert på at vi har bestemt oss for at vi ikke vil ha mobbing i skolen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil i utgangspunktet støtte en kvalitetssikring av de mobbeprogrammene som eksisterer i tråd med regjeringens tilnærming, men vil også foreslå at det innføres rettslige virkemidler mot mobbing og at det innføres en elevombudsordning.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til Dokument 8:73 S (2010–2011) fra Kristelig Folkeparti om å innføre et mobbeombud i hvert fylke. Mobbeombudet skal både være elevens og foreldrenes talerør og en ressurs i den løpende innsatsen mot mobbing, og når problemet ikke kan løses lokalt.

Skolehelsetjenesten og psykisk helse

Komiteen viser til tallene fra Folkehelseinstituttet om at hele 15–20 pst. av ungdommene har psykiske plager i en eller annen form. Det er åpenbart at den psykiske helsen har innvirkning på elevenes funksjonsnivå, og dermed påvirker læringssituasjonen. Skolehelsetjenesten er i denne sammenheng et viktig lavterskeltilbud for å søke hjelp og en instans for å avdekke problemene tidlig. Komiteen merker seg at skolehelsetjenesten er mangelfullt utbygd i mange kommuner og ser fram til departementets

arbeid med å legge til rette for at den sosialpedagogiske rådgivningen på sikt skal styrkes.

Komiteen vil understreke betydningen av en velfungerende skolehelsetjeneste. Komiteen viser til at skolehelsetjenesten er dårlig utbygd i mange kommuner. Komiteen vil understreke at skolehelsetjenesten er en viktig del av skolen, men også en viktig del av sikkerhetsnettet i velferdsstaten. En god skolehelsetjeneste er avgjørende for det forebyggende helsearbeidet; den er viktig for å koordinere mellom barnevern og skole; den virker positivt for elevene gjennom sosial tilstedeværelse; og den bidrar til at lærerne får mer tid til sine kjerneoppgaver.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til sine merknader i Innst. 405 S (2010–2011) (SpesU), der skolehelsetjenesten ble beskrevet som en viktig del av sikkerhetsnettet i velferdsstaten. En god skolehelsetjeneste er avgjørende for det forebyggende helsearbeidet; er viktig for å koordinere barnevern og skole; virker positivt for elevene gjennom sosial tilstedeværelse; og bidrar til at lærerne får mer tid til sine kjerneoppgaver. På bakgrunn av dette ble det fremmet forslag om å be regjeringen komme tilbake til Stortinget med en sak om et nasjonalt løft for skolehelsetjenesten.

Disse medlemmer mener det er behov for et kraftig, nasjonalt løft for skolehelsetjenesten, og viser til at Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre fremmet forslag om dette i nevnte innstilling, uten å få støtte fra flertallet.

2.6 Skolen som organisasjon og god skoleledelse

Komiteen viser til at skolens organisering, og det utviklingsarbeidet som foregår ved den enkelte skole, er grunnleggende for skolens evne til å gi elevene relevant, praktisk, variert og utfordrende undervisning. Det er skoleeier, i denne sammenheng kommunen, som er ansvarlig for at kravene i lov og forskrift blir oppfylt og at organiseringen i kommunene ivaretar dette.

Komiteen er kjent med at det i de siste tiårene er skjedd en stor grad av delegering av oppgaver ned til den enkelte skole. Dette har ført til at rektors oppgaver er blitt mer omfattende enn tidligere uten at det nødvendigvis er tilført mer ressurser. Dersom de rent administrative oppgavene delegeres til skolenivå uten at organiseringen ved den enkelte skole endres, fører det til mindre tid til det pedagogiske utviklingsarbeidet. Dette kombinert med at den skolefaglige kompetansen er redusert i kommuneadministrasjonen, fører til mindre tid og ressurser til skolefaglig utvikling.

Komiteen viser i denne sammenheng til den undersøkelsen som refereres i meldingen om at majoriteten av rektorene opplever at de får lite råd og støtte i faglige og pedagogiske spørsmål fra skoleeier.

Komiteen vil understreke at organisering internt i kommunen er opp til den enkelte kommune selv å avgjøre. Komiteen vil likevel påpeke at valg av organisasjonsform må ivareta det skolefaglige utviklingsarbeidet og den pedagogiske oppfølgingen ved skolene. Komiteen mener det er store gevinster å hente ved å avlaste rektorene fra en del administrativt og ikke-skolefaglig arbeid. Det er viktig at rektor har tid til observasjon og rettleiding av lærerne og til å legge til rette for erfaringsutveksling internt i lærerstaben og i samarbeid med andre skoler. Kompetanseutvikling er et ledelsesansvar som også fordrer at lederen har tid og nødvendig innsikt til målrettet og systematisk utvikling av personalet. Ved å styrke skolens administrasjon med annen fagkompetanse kan rektorene få mer tid og rendyrke rollen som leder av det pedagogiske utviklingsarbeidet og personalledelse ved skolen.

I tillegg til at rektor blir avlastet ved at det opprettes administrative støttefunksjoner rundt skolens ledelse, vil komiteen understreke betydningen av at det fins annen fagkompetanse ved skolen, i tillegg til pedagogene. Elever på ungdomstrinnet er som nevnt en svært sammensatt gruppe, både fordi ungdomstiden i seg selv representerer en brytningstid som har sine utfordringer, men også fordi individuelle problemer påvirker elevenes mulighet til å fungere i skolehverdagen. Behovet for tverrfaglighet gjelder ikke bare i undervisningen av fagene, men også hvordan ulike profesjoner gjensidig kan støtte hverandre og bidra til å gi elevene den nødvendige hjelp. Komiteen mener at for eksempel barnevernspedagoger, vernepleiere og sosionomer besitter viktig kompetanse for å rettlede den enkelte elev og bidra til positiv effekt på læringsmiljøet. Komiteen mener skoleeierne og skolelederne i sterkere grad enn i dag bør opprette stillinger for slike støttefunksjoner.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser i denne forbindelse til behandlingen av Meld. St. 19 (2009–2010) Tid til læring, jf. Innst. 219 S (2010–2011). Disse medlemmer viser til at både meldingen og innstillingen drøfter behovet for både god skoleledelse og -organisering, samt behovet for å styrke skolen med administrative støttefunksjoner og å få andre yrkesgrupper inn i skolen. Disse medlemmer er enig i de gode intensjonene som uttrykkes vedrørende disse forhold i nevnte melding til Stortinget, men savner en større

grad av finansiell forpliktelse fra statens side i denne sammenheng. Det vises i denne forbindelse bl.a. til følgende merknad og forslag i Innst. 219 S (2010–2011):

«Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre, merker seg at meldingen i stor grad skyver ansvaret for å trekke inn andre yrkesgrupper på skoleeierne, og at det ikke foreslås noen konkrete grep for å øke innslaget av andre yrkesgrupper i skolen annet enn en «anbefaling» til skoleeierne. Disse medlemmer mener dette er for defensivt.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

'Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med konkrete tiltak for å øke innslaget av andre yrkesgrupper i skolen.'»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at disse partier i sine alternative budsjetter har foreslått å bevilge betydelige beløp til kvalitetsutvikling i ungdomsskolen. Målet med bevilgningen har blant annet vært å få til en mer praktisk rettet undervisning samt å få flere yrkesgrupper inn i ungdomsskolen. Disse medlemmer mener ungdomsskolen vil være tjent med at det ansettes andre yrkesgrupper i tillegg til lærere. Disse medlemmer viser til komitéhøringen, der FO (Fellesorganisasjonen) uttalte at mange av deres medlemmer ansettes som assistenter på lik linje med ufaglærte eller fagarbeidere og ikke som barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere eller som sosialpedagogiske rådgivere.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre viser videre til Meld. St. 19 (2009–2010) Tid for læring, hvor departementet skriver at ulike yrkesgrupper med ulik kompetanse og ulike perspektiv kan ha stor betydning for læringsmiljøet. Disse medlemmer registrerer at ungdomsskolemeldingen ikke følger opp disse intensjonene. Disse medlemmer mener ungdomsskolen vil være tjent med at det ansettes andre yrkesgrupper ut fra deres utdanninger og kvalifikasjoner, i tillegg til lærere. Det bør derfor opprettes stillinger for eksempel for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere i ungdomsskolen. På den måten kan lærerne frigjøres til mer pedagogisk arbeid.

TILBAKEMELDINGSKULTUREN I SKOLEN

Komiteen viser til OECDs internasjonale studie av undervisning og læring (THALIS) fra 2009. Av denne fremgår det at tilbakemeldingskulturen i det norske skolevesenet ikke er tilfredsstillende.

Dette gjelder både tilbakemeldinger mellom elev og lærer, og mellom skolens faglige ledelse og pedagoger. Det fremgår av studien at det er flere utfordringer og områder (som er egnet til å gi disse medlemmer grunn til bekymring):

- 15 pst. av lærerne har aldri deltatt i faglig eller yrkesmessig utvikling.
- Mer enn syv av ti lærere kontrollerer ikke at elevene har forstått det de har jobbet med.
- 25 pst. av lærerne får ingen faglig tilbakemelding fra pedagogisk ledelse.
- Seks av ti lærere mener at faglig dårlig arbeid blir tolerert ved den skolen de arbeider.
- Syv av ti rektorer svarer at de sjelden eller aldri observerer sine ansatte.
- Seks av ti rektorer gir sjelden eller aldri råd til lærerne om hvordan de kan bli bedre.

Komiteen mener at THALIS-rapporten peker på flere viktige utfordringer for grunnskolen og at tilbakemeldingskulturen i den norske skolen bør styrkes. Komiteen ber departementet følge opp arbeidet med styrkingen av tilbakemeldingskulturen i skolen.

Komiteens medlemmer fra Høyre har med stor interesse merket seg den nye veilederen fra Utdanningsdirektoratet «Undervisningsvurdering – en veileder for elever og lærere» som er utarbeidet i samarbeid med Utdanningsforbundet, Elevorganisasjonen og Kommunenes Sentralforbund, en lærer, en skoleleder og en forsker. Av veilederen fremgår det at initiativtakere var Elevorganisasjonen og Utdanningsforbundet. Veilederen skal bidra til at lærere og elever sammen reflekterer over hva som skaper god læring. Disse medlemmer trekker den konklusjon at undervisningsvurdering som beskrevet i realiteten er en annen måte for å følge opp tidligere forslag fra Høyre om lærerevaluering. Målet for Høyre har vært å involvere elevene og gi dem mulighet til å påvirke og endre det som eventuelt ikke fungerer i undervisningen. Dette er et tiltak for å heve kvaliteten og bedre læringsutbyttet i skolen.

Disse medlemmer vil vise til veilederen og de tre prinsippene som skal legges til grunn for undervisningsvurdering:

«Prinsipper:

1. Vurderingen gjennomføres av læreren og elevene. Vurderingen skal utvikle dialogen mellom lærer og elev, og den skal dreie seg om forhold som de sammen eller hver for seg kan gjøre noe med.
2. Vurderingen skal være direkte relatert til opplæringen i det enkelte fag.
3. Vurderingen skal handle om læringsmål, arbeidsmåter, læringsstrategier, innhold og organisering i timene.»

Disse medlemmer mener det er oppløftende at Utdanningsdirektoratet med denne veilederen følger opp læreplanens generelle del og prinsippene for opplæringen der det vektlegges at elevene skal ha en rolle i planlegging, gjennomføring og vurdering av opplæringen. Disse medlemmer har merket seg veilederens presisering av at undervisningsvurdering er noe som foregår i klassen, og som slik skiller seg fra vurdering for læring, som er en del av den individuelle vurderingen der det er elevenes kompetanse i fag, orden eller oppførsel som blir vurdert. Veilederen er tydelig på at formålet med undervisningsvurdering er å forbedre opplæringen i klassen.

Disse medlemmer mener alle landets ungdomsskoleelever må gis samme mulighet til evaluering av undervisningen, og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjøre veilederen om undervisningsvurdering kjent for skoleeiere og lærerutdanningene og bidra til at alle ungdomsskoler tar i bruk veilederen fra skoleåret 2012/2013.»

2.7 Samarbeid mellom skole og hjem

Komiteen vil understreke foreldrenes ansvar og muligheter til å påvirke ungdommenes læring. Et sterkt foreldreengasjement og et velfungerende samarbeid mellom skolen og hjemmet er viktig for å få til positive endringer i tråd med meldingens målsetninger.

Til tross for dette er komiteen kjent med at samarbeidet mellom hjemmet og skolen generelt sett er svakere på ungdomstrinnet enn på barnetrinnet. Selv om krav til elevenes selvstendighet og ansvar for skolearbeidet er sterkere etter hvert som elevene blir eldre, er foreldrene en viktig ressurs for å opprettholde motivasjon, formidle forventninger og positive holdninger til skolearbeid og innsats.

Komiteen registrerer at mange foreldre – og skoler – er usikre på hvordan en skal utvikle et velfungerende samarbeid mellom hjemmet og skolen. I så måte er tiltak i form av utvikling av ressursmaterieell og forslaget om å utrede innføring av obligatorisk foreldreundersøkelse, noe komiteen er positiv til.

Komiteen viser til Meld. St. 18 (2010–2011) og er enig med departementet i at:

«Forskningsbasert kunnskap om foreldrenes betydning for elevens skoleprestasjoner gjør at skolen bør samarbeide nært og godt med foreldrene i grunnopplæringen. Nordahl understreker at samarbeidsforholdet hjem-skole er et vesentlig bidrag til skolens læringsmiljø ... Videre sier Hattie at det er foreldrenes forventninger til skoleprestasjoner som har sterkeste innvirkning på elevenes motivasjon og innsats; dernest følger foreldrenes interesse for skolearbeid hjemme og på skolen, leksehjelp og dialog

om skolefremgang. Dette betyr mye mer enn andre faktorer i familien, slik som sosioøkonomisk status. Hattie trekker også frem at mange foreldre er fremmedgjorte for skolen fordi de ikke forstår skolens språk. Derfor må skolen og hjemmene snakke samme språk og formidle de samme forventningene; slik at elevene slipper å leve i to verdener.»

Komiteen vil understreke at det ovenstående tilsier at hjem/skole-samarbeid bør gis en helt annen plass og innsats om en skal få et solid hjem/skole-samarbeid også i ungdomsskolen. Mange lærere føler de mangler kompetanse på hjem/skole-samarbeid. Det er derfor viktig at dette blir en del av lærerutdanningen. Komiteen vil peke på at foreldre er en viktig ressurs både når det gjelder overgangen mellom barneskole og ungdomsskole, vurdering for læring og i å skape et godt læringsmiljø.

2.8 Mer om utgangspunktet for meldingen

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at det gjennom flere år er tatt skritt som har lagt grunnlaget for grunnskolen, og dermed også ungdomstrinnet, slik det er i dag.

Flertallet minner om at det var daværende utdanningsminister Trond Giske (Ap) som nedsatte Kvalitetsutvalget i 2001 som dannet grunnlaget for Kunnskapsløftet. Dette ble ledet av tidligere utdanningsminister Gudmund Hernes (Ap) sin statssekretær, Astrid Søgne. Da det ble regjeringsskifte høsten 2001, overtok Kristin Clemet (H). Clemet la frem Kunnskapsløftet for Stortinget i form av St.meld. nr. 30 (2003–2004) Kultur for læring. Meldingen ble laget på basis av innstillingen til Kvalitetsutvalget. Clemet videreførte samtidig Hernes sin generelle læreplan. Kunnskapsløftet er seinere gjennomført fra 2006 under dagens flertallsregjering utgått av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil bemerke at regjeringen Stoltenberg I tapte valget høsten 2011 og at det utvalget Trond Giske oppnevnte 5. oktober 2001 ikke var kommet i arbeid før regjeringsskiftet 19. oktober samme år. Samtidig er det et faktum at den nye utdanningsministeren Kristin Clemet og regjeringen Bondevik II gjorde til dels betydelige endringer i det opprinnelige mandatet, og utvalget ble senere gitt et tilleggsmandat, med tydeligere fokus på kvalitet, noe som senere gav utvalget navnet Kvalitetsutvalget. Som en følge av mandatendringen fikk utvalget ny sammensetning og antall medlemmer ble tilnærmet doblet, men den nye regjeringen holdt fast ved den oppnevnte utvalgslederen.

Disse medlemmer vil påpeke at behovet for spissing av mandatet med klar vektlegging av kvalitet i skolen, ble ytterligere forsterket av de første norske PISA-resultatene høsten 2001, som viste at norske elever presterte under gjennomsnittet i OECD samtidig som Norge lå i toppen når det gjelder ressursbruk og lærertetthet.

Disse medlemmer mener det på denne bakgrunn er viktig å merke seg at det i realiteten var regjeringen Bondevik II som la premissene for det som senere skulle bli Kvalitetsutvalgets delinnstilling NOU 2002:10 «Førsteklasses for første klasse. Forslag til rammeverk for et nasjonalt kvalitetsvurderingssystem av norsk grunnopplæring» og hovedinnstillingen som kom året etter, NOU 2003:16 «I første rekke. Forsterket kvalitet i en grunnopplæring for alle». Kvalitetsutvalgets to innstillinger dannet opp-takten til St.meld. nr. 30 (2003–2004) Kultur for læring som la grunnlaget for Kunnskapsløftet.

Disse medlemmer vil vise til at regjeringen Bondevik II i St.meld. nr. 30 (2003–2004) Kultur for læring hadde en klar ambisjon om fornyelse av ungdomstrinnet og fikk tilslutning av en samlet komité som i sine merknader i Innst. S. nr. 268 (2003–2004) bl.a. skrev dette om ungdomstrinnet:

«Komiteen støtter departementets forslag om å fornye ungdomstrinnet og bedre overgangen til videregående opplæring gjennom en rekke tiltak. En bedre tilpasset opplæring, mer praktisk innhold og større muligheter for fordypning vil være grunnleggende i en fornyelse av ungdomstrinnet.

Komiteen merker seg at evalueringen av Reform 97 konkluderer med at det er særlig behov for endringer i ungdomstrinnet. Komiteen mener det her trengs en særlig innsats for å øke kunnskapsnivået og dermed også kunne gjøre mer med læringsmiljøet. Evalueringen viser at lærere stort sett opplever seg som profesjonelt sikre på det de gjør, men lærere på ungdomstrinnet opplever noe mindre sikkerhet enn lærere på barnetrinnet. Samtidig rapporterer de om mindre samarbeid, lavere jobbtilfredshet og større tvetydighet i rollen. Komiteen mener forskningen og den pedagogiske utviklingen i forhold til ungdomstrinnet må styrkes.

Komiteen har merket seg at departementet, for å knytte ungdomstrinnet og videregående opplæring nærmere sammen, vil innføre programfag og gi elevene mulighet til å arbeide med fag fra videregående opplæring. Komiteen mener at skoleeierne på ulike nivåer skal samarbeide om å tilby elever på ungdomstrinnet å ta fag fra videregående opplæring.

Komiteen er enig med departementet i at en innføring av programfag både vil kunne knytte grunnskole og videregående opplæring bedre sammen, bidra til en bedre tilpasset opplæring og samtidig gi mulighet for mer praktisk aktivitet eller fordypning. Det er derfor viktig at programfag utformes slik at det bidrar til opplæring tilpasset den enkelte elevs interesser og behov, og at tilbudet får et tilfredsstillende omfang. Komiteen mener at tilbudet må gi elevene erfaring med innhold, oppgaver og arbeidsmåter som karakteriserer de ulike utdanningsprogrammene.

Hospitering i videregående skole og/eller lokalt arbeidsliv kan være aktuelle virkemidler, ved siden av at IKT gir store muligheter.

Komiteen vil understreke at valg av programfag på ungdomstrinnet ikke skal legge begrensninger på elevenes valgfrihet ved overgang til videregående opplæring.

Når inntil 25 pst. av timetallet kan brukes til lokal tilrettelegging, gir det skolene store muligheter for å virkeliggjøre bedre tilpasset opplæring. Komiteen har merket seg at læreplanen i 2. fremmedspråk endres slik at målene legger vekt på praktisk tilnærming og ferdigheter i kommunikasjon av ulik art og på ulike nivåer. Komiteen viser til regjeringens strategi for entreprenørskap i opplæringen som skal stimulere til økt antall ungdomsbedrifter. Dette knytter skolen til arbeidslivet og bidrar til variert og praktisk opplæring.

Komiteen forutsetter at det investeres i et betydelig kompetanseløft for skoleledere og lærere for å realisere de sentrale målsetningene. Komiteen mener at målsettingen om å fornye ungdomstrinnet blir vektlagt i dette arbeidet.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre konstaterer at Kunnskapsløftet introduserte en rekke konkrete tiltak om hvordan ungdomsskolen skulle fornyes, men at implementeringen av reformen ikke har gitt de forventede resultater for ungdomstrinnet. Disse medlemmer vil spesielt peke på at ideen om å introdusere programfag på ungdomstrinnet ikke har gitt den ønskede effekt. Videre er det grunn til å merke seg at lærerkompetanse, også ved behandlingen av Kunnskapsløftet, ble pekt på som en kritisk faktor, og at komiteen den gang mente det var behov for et betydelig kompetanseløft for skoleledere og lærere for å få til en fornyelse av ungdomstrinnet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre mener det er grunn til å reflektere over hvorfor det ikke har lyktes å fornye ungdomsskolen når behovet ble så klart definert og at mange av tiltakene som ble beskrevet i stortingsmeldingen om Kunnskapsløftet, er å finne igjen i den foreliggende stortingsmeldingen om ungdomstrinnet. Disse medlemmer vil imidlertid påpeke at etter- og videreutdanningstempoet under dagens regjering har vært altfor lavt og mener dette kan være noe av forklaringen på at ungdomstrinnet fortsatt sliter med mange av de samme utfordringene som ble påpekt da stortingsmeldingen om Kunnskapsløftet ble lagt frem i 2004.

Disse medlemmer mener en fornyelse av ungdomstrinnet må ha fokus på alle ukens 30 skoletimer. Regjeringen legger vekt på at valgfagene skal ha en motiverende effekt, men det er etter disse partiers oppfatning nødvendig med en større snuoperasjon i undervisningen i ungdomsskolen for å øke motivasjonen og mestringsfølelsen hos elevene.

Disse medlemmer vil også her peke på læreren som en nøkkelfaktor. Undervisning på ungdomstrinnet stiller større krav til lærernes fagkompetanse. Faglig fordypning er en viktig forutsetning for at lærerne skal kunne spille på et bredt faglig og didaktisk register og skape gode læringsforutsetninger for elevene.

Disse medlemmer mener det er av stor betydning å finne frem til strategier som kan bidra til å løfte guttenes prestasjoner i grunnskolen. Det er gjennom de senere årene godt dokumentert at jenter gjør det langt bedre i skolen enn gutter. Dette gjelder både med hensyn til skolefaglige prestasjoner, utvikling av sosiale ferdigheter og atferd på skolen. Samtidig er det en realitet at 7 av 10 elever som mottar spesialundervisning er gutter, og at andelen elever som mottar spesialundervisning topper seg i 10. klasse. Disse medlemmer vil peke på at jentene fremstår som vinnere i dagens utdanningssystem og at en stor andel gutter mislykkes og faller utenfor. Forskningsinnsatsen på dette feltet må trappes opp for å finne gode tiltak som bedre kan imøtekomme guttenes behov og øke deres læringsutbytte.

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen legge til rette for formidling av eksempelvis 2. fremmedspråk gjennom e-læring og fjernundervisning, slik at flere elever kan få flere fremmedspråk å velge blant.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen i samarbeid med KS foreta en gjennomgang av administrative og undervisningsrelaterte IKT-systemer i skolen, i den hensikt å frigjøre tid til undervisning.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen endre retningslinjene for Ny GIV slik at gjeldende tiltak for bedre tilpasset opplæring på 10. trinn kan settes inn fra 8. trinn.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen stimulere til rekrutteringstiltak som for eksempel «Teach First»-programmet, for å bedre tilgangen av lærere med større faglig fordypning på ungdomstrinnet.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen stimulere til forsøk med en Lærer 2-ordning etter modell av Lektor 2-ordningen i videregående opplæring.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen øke gjennomføringstakten for etter- og videreutdanning av lærere og skoleledere ved landets ungdomsskoler.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen legge til rette for forsøk med felles rådgivningstjeneste for grunnskole og videregående opplæring for å sikre kunnskapsdeling og nødvendig kompetanse i tjenesten.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre:

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen legge om lærerutdanningene til et 5-årig masterstudium med vekt på faglig fordypning og kombinasjon teori/praksis gjennom hele studiet.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen legge til rette for fleksible gjennomføringsmodeller for PPU for å bidra til økt rekruttering til studiet.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen innføre vurdering med karakterer i valgfag.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen vurdere sosialt og frivillig arbeid som nytt valgfagstilbud fra 2013.

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av opplæringslova § 8-2 slik at skolene gis økt handlingsrom for differensiering i tilretteleggingen av undervisningen.

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om bestemmelser i opplæringslova som tydeliggjør høyt presterende elevers rett til å ta fag på høyere nivå, og legge finansieringsansvaret for slik opplæring til den institusjonen eleven er faglig kvalifisert til å ta fag på.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre:

Forslag 14

Stortinget ber regjeringen åpne for lokale tilpassinger når det gjelder hvilke valgfag som skal tilbys ved den enkelte skole.

Forslag fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre:

Forslag 15

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2012 legge til rette for samtidig innføring av valgfag på 8.–10. trinn på små skoler, for å sikre større bredde i valgfagstilbudet.

Forslag 16

Stortinget ber regjeringen videreføre faget elevrådsarbeid, slik at opplæring i demokrati og medbestemmelse fortsatt har en synlig plass i norsk skole.

Forslag fra Høyre og Venstre:

Forslag 17

Stortinget ber regjeringen sikre at alle ungdomsskoler tilbyr minst ett 2. fremmedspråk blant valgfagene.

Forslag fra Høyre:

Forslag 18

Stortinget ber regjeringen innføre overgangsprøver i 7. klasse for å lette oppstarten på ungdomstrinnet og sikre god tilpasset opplæring for elevene.

Forslag 19

Stortinget ber regjeringen vurdere å innføre «kariereplan» som verktøy for alle elever fra 8. klasse og til fullført videregående opplæring.

Forslag 20

Stortinget ber regjeringen innføre skriftlig avgangseksamen i basisfagene norsk, matematikk og engelsk for alle elever i 10. klasse.

Forslag 21

Stortinget ber regjeringen gjøre veilederen om undervisningsvurdering kjent for skoleeiere og lærerutdanningene og bidra til at alle ungdomsskoler tar i bruk veilederen fra skoleåret 2012/2013.

Forslag fra Kristelig Folkeparti:

Forslag 22

Stortinget ber regjeringen se nærmere på forholdet mellom faget utdanningsvalg og arbeidslivs-faget og vurdere om disse kan slås sammen til ett fag der noen timer gjøres obligatoriske for alle elever og noen timer tilbys som alternativ til 2. fremmedspråk.

Forslag fra Venstre:

Forslag 23

Stortinget ber regjeringen utarbeide en opptrappingsplan med sikte på å sikre tilfredsstillende dekning av kvalifiserte rådgivere i norsk skole.

4. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og råder Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Meld. St. 22 (2010–2011) Motivasjon – Mestring – Muligheter. Ungdomstrinnet – vedlegges protokollen.

Oslo, i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, den 19. desember 2011

Marianne Aasen

leder

Anne Tingelstad Wøien

ordfører

